

Regionálne rozdiely v SR – prehľad dôležitých štatistík

Peter Goliaš, INEKO, apríl 2017

Podklad pre spoločný seminár inštitútu INEKO a Zastúpenia Európskej komisie v SR s názvom „Ako znižovať zaostávanie regiónov Slovenska“ zo dňa 27. apríla 2017. Dokument obsahuje prehľad dôležitých štatistík o rozdieloch medzi regiónmi SR v miere nezamestnanosti, chudoby, dochádzaní za prácou do zahraničia a v príjmoch. Dokument tiež obsahuje odporúčania INEKO na znižovanie regionálnych rozdielov, odstraňovanie chudoby a sociálneho vylúčenia.

Viac informácií o seminári: <http://www.ineko.sk/clanky/ako-znizovat-regionalne-rozdiely-na-slovensku>

Za pomoc pri získavaní údajov ďakujem Jozefovi Hajkovi. Za pomoc pri formulovaní odporúčaní ďakujem Jánovi Kovalčíkovi.

INEKO – Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy – je mimovládna nezisková organizácia, ktorá podporuje ekonomické a sociálne reformy s cieľom odstraňovať prekážky dlhodobého pozitívneho vývoja slovenskej ekonomiky a spoločnosti. Inštitút bol založený v roku 1999 so sídlom v Bratislave.

Hlavné zistenia

POROVANIE SO ZAHRANIČÍM

1. Spomedzi ukazovateľov ekonomického rozvoja patrí SR na základe dát OECD z roku 2014 medzi štáty s najväčšími regionálnymi rozdielmi v ukazovateľoch príjmu (29. priečka spomedzi 32 krajín) a ne/zamestnanosti (21. priečka z 33 hodnotených krajín). Spôsobené je to najmä vysokým odstupom Bratislavy od zvyšku Slovenska vo výške príjmov ako aj zaostávaním regiónov východného a juhu stredného Slovenska v miere nezamestnanosti. Vyššie regionálne rozdiely vo výške príjmu sú už len v Turecku, Mexiku a Izraeli. V porovnaní s blízkyim zahraničím regióny SR väčšinou predstihujú susedné regióny vo výške príjmu, avšak zaostávajú v ukazovateľoch zamestnanosti a nezamestnanosti.

ROZDIELY V NEZAMESTNANOSTI - KRAJE

2. Podľa miery evidovanej nezamestnanosti sa dajú kraje rozdeliť na dve skupiny:
 - a. Kraje PO, BB a KE¹ majú mieru nezamestnanosti dlhodobo o 4 až 7 percentuálnych bodov vyššiu ako priemer za celú SR, čo svedčí o pretrvávajúci ich zaostávaní. V roku 2016 bola odchýlka 5,15 percentuálneho bodu pre PO kraj, 4,04 pre BB kraj a 4,00 pre KE kraj. V prípade krajov KE a BB došlo od roku 2013, resp. 2015 k zlepšeniu o 1 percentuálny bod.
 - b. Všetky ostatné kraje majú nezamestnanosť nižšiu ako priemer za celú SR. Najskôr sú to kraje NR a ZA, ďalej TN, kde je nezamestnanosť už len o málo vyššia ako v krajocho BA a TT. V roku 2016 po prvý raz nebola najnižšia nezamestnanosť v BA kraji, ktorú tesne predstihol TT kraj. Dlhodobo je zreteľné približovanie miery nezamestnanosti v BA kraji k úrovni za celú SR. Zreteľné je tiež zblížovanie miery nezamestnanosti krajov NR, ZA, TN, BA a TT.
3. V predkrízovom období nezamestnanosť vo všetkých krajocho klesala. Pokles bol najmiernejší v kraji BA a najprudší v kraji NR, ktorý sa tak odčlenil od trojice najviac zaostávajúcich krajov. To viedlo k znižovaniu regionálnych rozdielov. Po kríze v roku 2008 nezamestnanosť vo všetkých krajocho prudko stúpila, zvýšili sa aj regionálne rozdiely. Od roku 2013 dochádza k približne rovnomernému absolútnemu poklesu miery nezamestnanosti vo všetkých krajocho s výnimkou BA, kde nezamestnanosť v dôsledku absolútne nízkej úrovne klesá pomalšie.
4. Za posledných 15 rokov najviac klesla nezamestnanosť v TT a NR kraji, kde v roku 2016 dosiahla 28-30 % úrovne z roku 2001. Nasledujú kraje ZA (42 %), TN (46 %), KE (50 %), BB (54 %) a PO (58 %). Najmenej klesla nezamestnanosť v BA kraji (78 %), čo je však dané nízkou počiatočnou mierou nezamestnanosti.

ROZDIELY V NEZAMESTNANOSTI - OKRESY

5. Pri pohľade na mieru nezamestnanosti v okresoch je zreteľné zaostávanie okresov v južnej a východnej časti Slovenska. Najvyššiu nezamestnanosť nad 20 % mali v marci 2017 okresy Rimavská Sobota, Revúca a Rožňava, tesne pod 20 % bola v okrese Kežmarok. Na opačnom konci sú okresy zo

¹ Používame oficiálne skratky pre označenie samosprávnych krajov: Banská Bystrica (BB), Bratislava (BA), Nitra (NR), Košice (KE), Prešov (PO), Trenčín (TN), Trnava (TT), Žilina (ZA).

západného Slovenska. V marci 2017 mali mieru nezamestnanosti nižšiu ako 3 % okresy Piešťany, Trnava, Galanta a Hlohovec, ďalších 10 okresov malo nezamestnanosť nižšiu ako 4 %.

6. Nárast regionálnych rozdielov po roku 2008 a následne pokles od roku 2013 ilustruje aj pohľad na absolútne odchýlky miery evidovanej nezamestnanosti v okresoch od miery nezamestnanosti za celú SR. Od roku 2013 je zreteľné znižovanie odchýlky v okresoch s najnižšou nezamestnanosťou a čiastočne aj najvyššou nezamestnanosťou, čo svedčí o znižovaní regionálnych rozdielov.
7. Od prijatia zákona č. 336/2015 o podpore najmenej rozvinutých okresov ešte neubehol dostatočne dlhý čas, aby bolo možné spoľahlivo posúdiť jeho dopady. Napriek tomu je dôležité monitorovať vývoj nezamestnanosti v 12 najmenej rozvinutých okresoch určených podľa zákona. Za posledný rok zatiaľ nedošlo k zlepšeniu, v niektorých prípadoch sa situácia zhoršila. Napríklad v okrese Revúca v období marec 2016 až marec 2017 nezamestnanosť stúpala, hoci štyri roky predtým klesala. Podobne v okresoch Rožňava, Svidník a Trebišov nezamestnanosť v poslednom roku stagnovala, hoci v predchádzajúcich štyroch rokoch klesala. Zlepšenie nie je vidieť ani v porovnaní s vývojom v iných okresoch. Napríklad v období marec 2016 až marec 2017 klesla miera nezamestnanosti vo všetkých 12 najmenej rozvinutých okresoch v priemere o 1,32 percentuálneho bodu. Pre porovnanie, v ďalších 12 okresoch s najvyššou nezamestnanosťou, ktoré nečerpali žiadnu osobitnú podporu, klesla v priemere o 1,46 bodu. Za celé Slovensko miera evidovanej nezamestnanosti klesla o 1,85 bodu. V období marec 2016 až marec 2017 sa teda zaostávanie najmenej rozvinutých okresov v miere evidovanej nezamestnanosti prehĺbilo.

ROZDIELY V MIERE CHUDOBY

8. V miere chudoby v jednotlivých krajoch SR sú pomerne veľké rozdiely. Západ Slovenska je chudobou ohrozený menej ako stred a východ. Najviac obyvateľov pod hranicou chudoby je v krajoch BB a PO, nasledujú kraje ZA, NR a KE. Chudobe sú najviac vystavené domácnosti s najmenej tromi deťmi a neúplné rodiny s najmenej jedným dieťaťom. Z hľadiska vykonávanej ekonomickej aktivity sú najviac ohrození nezamestnaní.
9. Podiel ľudí ohrozených chudobou rástol v rokoch 2005 až 2015 najviac v krajoch BB a ZA. Naopak najviac klesol v krajoch TN a TT. Vo väčšine krajov je zreteľný pokles miery chudoby v predkrízovom období do roku 2008, následný pokrízový nárast a stagnácia alebo pokles zhruba od roku 2012.
10. Rozšírenie chudoby môže čiastočne súvisieť s rozšírením rómskeho obyvateľstva. Platí to predovšetkým pre kraje KE, PO a BB, kde je vysoký podiel Rómov v najchudobnejších odlúčených enklávach. Vysoká súvislosť medzi mierou chudoby a podielom rómskeho obyvateľstva vyplýva aj pri porovnaní okresov. Korelačný koeficient dosahuje 0,79 pri indexe chudoby a 0,85 pri miere nezamestnanosti.

ROZDIELY V POČTE VOĽNÝCH MIEST A V DOCHÁDZANÍ ZA PRÁCOU

11. Regionálne rozdiely v tvorbe voľných pracovných miest a v počte uchádzačov o prácu sa za posledných osem rokov nezmenili. Zhruba polovica voľných pracovných miest je v BA kraji, pričom takmer dve tretiny uchádzačov o zamestnanie pochádza z krajov PO, KE a BB.

12. Za poklesom nezamestnanosti v krajoch PO, ZA, NR, BB a KE je okrem vnútroštátnej migrácie za prácou aj vysoký podiel občanov pracujúcich v zahraničí. V posledných piatich rokoch rastie počet obyvateľov pracujúcich v zahraničí, hlavne v krajoch KE, BB, ZA a PO.

ROZDIELY V PRÍJMOCH

13. Výrazne najvyššie mzdy sú dlhodobo v BA kraji. Dlhodobo najnižšie mzdy sú v kraji PO, nasledujú NR a BB. V rokoch 2000 až 2016 rástli mzdy vo všetkých krajoch približne rovnako, najrýchlejšie v kraji ZA a TN, najpomalšie v kraji KE. Malé rozdiely v zmene platov za posledných 16 rokov poukazujú na pretrvávanie regionálnych rozdielov. Stagnáciu regionálnych rozdielov vo výške mzdy potvrdzuje aj takmer nulová súvislosť medzi priemernou výškou mzdy zamestnanca za rok 2001 v jednotlivých okresoch a zmenou mzdy v období 2001-15.

Odporúčania INEKO na znižovanie regionálnych rozdielov, odstraňovanie chudoby a sociálneho vylúčenia

MERAŤ REGIONÁLNE ROZDIELY, VYHODNOCOVAŤ DOPADY OPATRENÍ

1. Zostaviť indikátory regionálneho rozvoja na úrovni krajov a okresov, pravidelne monitorovať a zverejňovať ich vývoj, ako aj vyhodnocovať dopady rôznych opatrení. Osobitne venovať pozornosť najmenej rozvinutým okresom určeným podľa zákona č. 336/2015 o podpore najmenej rozvinutých okresov, aby verejnosť mala informácie, akú „hodnotu za peniaze“ (t.j. merateľné zlepšenie vzhľadom na vynaložené verejné zdroje) prinášajú opatrenia realizované na základe tohto zákona.

ZNÍŽIŤ ODVODY PRE NÍZKOPRÍJMOVÝCH

2. Znížiť odvody pre ľudí s nízkym príjmom, aby sa zvýšila ich motivácia legálne pracovať ako aj záujem firiem vytvárať pracovné miesta pre ľudí s nízkou kvalifikáciou, prípadne pre matky s deťmi preferujúce skrátené pracovné úväzky. Na zníženie odvodov využiť mechanizmus odvodovej odpočítateľnej položky, ktorá sa dnes vzťahuje na zdravotné odvody zamestnancov:
 - a. Zvýšiť spodnú hranicu príjmu pre uplatnenie odpočítateľnej položky (dnes vo výške 380 eur mesačne) na úroveň minimálnej mzdy (435 eur mesačne).
 - b. Odpočítateľnú položku rozšíriť aj na ľudí pracujúcich výlučne na dohody (o vykonaní práce, o pracovnej činnosti, o brigádnickej práci) a tiež na samostatne zárobkovo-činné osoby (SZČO), pri ktorých by odpočítateľná položka mala byť naviazaná na výšku ich hrubých príjmov.
 - c. Rozšíriť odpočítateľnú položku aspoň čiastočne aj na sociálne odvody.
3. V prípade SZČO nahradiť súčasný skokový nábeh platenia sociálnych odvodov postupným. Pri prekročení hranice príjmov, do ktorej nie je povinnosť platiť sociálne odvody (aktuálne je hranicou hrubý príjem z roku 2016 do 5298 eur, čo je v prepočte na mesiac do 441,50 eur), by nemala mesačná platba do Sociálnej poisťovne narásť skokom z 0 na 146,35 eur (aktuálna výška minimálnych sociálnych odvodov). Takéto nastavenie dnes motivuje SZČO umelo znižovať/zatajovať časť svojich príjmov, resp. ich odrádza od prevádzkovania živnosti v prípade, že ich hrubé príjmy túto hranicu mierne prekračujú. Je potrebné zaviesť takú odpočítateľnú položku/ úľavu, ktorá prinesie postupný nábeh sociálnych odvodov s rastom hrubých príjmov a zabráni skokovému poklesu čistého príjmu živnostníkov, ktorých priznaný hrubý ročný príjem stúpne z 5-tisíc eur na 6 - 7 tisíc eur. Pri súčasnom nastavení SZČO v širokom pásme hrubého ročného príjmu od 5300 eur minimálne do 11 750 eur (pri uplatnení paušálnych výdavkov) platia odvody v rovnakej absolútnej výške (minimálne odvody).

POSILNIŤ MOTIVAČNÝ SÚBEH SOCIÁLNYCH DÁVOK A PRÍJMU Z PRÁCE

4. Zaviesť výraznejší súbeh sociálnych dávok a príjmu z práce tak, aby viac motivoval ľudí pracovať legálne. V súčasnosti sa podľa zákona č. 417/2013 o pomoci v hmotnej núdzi kráti poberateľovi dávky v hmotnej núdzi o 0,75 EUR za každé 1 EUR legálneho zárobku. Výška vyplácanej dávky sa totiž počíta ako rozdiel zákonom určenej dávky a príjmu zníženého o 25 %; t.j. ak poberateľ nemá žiadny zárobok, dostane plnú dávku, ak zarobí povedzme 60 EUR mesačne dostane dávku zníženú o $\frac{3}{4}$ jeho príjmu, teda o 45 EUR. Od 1.5.2017 sa krátenie dávky zmierni pre poberateľov osobitného príspevku

(ide o dočasný príspevok pre dlhodobo nezamestnaných, ktorí si našli prácu), ktorým sa po novom bude dávka počítať ako rozdiel zákonom určenej dávky a príjmu zníženého o 50 % (t.j. za každé 1 EUR príjmu sa im dávka zníži o 0,50 EUR). S cieľom posilniť motiváciu legálne pracovať aj pri nízkom príjme, by sa uvedené zmiernenie malo rozšíriť na všetkých poberateľov dávky v hmotnej núdzi a nemalo by byť časovo obmedzené. Na základe dopadov uvedeného opatrenia ako aj vplyvu na verejné financie odporúčame po čase zvážiť aj ďalšie zvýšenie percenta (napr. na 75 %), o ktoré sa znižuje príjem pre účely výpočtu dávky v hmotnej núdzi.

EFEKTÍVNE POMÁHAŤ NEZAMESTNANÝM

5. Zvyšovať kvalifikáciu dlhodobo nezamestnaných, pomáhať nezamestnaným pri vyhľadávaní a uchádzaní sa o voľné pracovné príležitosti; uvedené činnosti zabezpečiť s využitím kapacít a know-how úradov práce aj súkromného sektora a to na základe pravidelného merania a zverejňovania dosiahnutých výsledkov uplatnenia nezamestnaných na trhu práce.

MOTIVOVAŤ ŠKOLY K LEPŠÍM VÝSLEDKOM

6. Motivovať stredné odborné školy (reputačne i ekonomicky), aby z nich vychádzali študenti lepšie pripravení uplatniť sa na trhu práce (napríklad zverejňovaním priemerného platu a miery nezamestnanosti absolventov, ako aj úpravou normatívov tak, aby viac zohľadňovali úspešnosť absolventov školy na trhu práce).

INTEGROVAŤ MARGINALIZOVANÝCH

7. Zvyšovať dostupnosť zdravotnej starostlivosti, predškolskej výchovy a vzdelávania marginalizovaných skupín obyvateľstva.
8. Zmerať efektívnosť doteraz realizovaných projektov a opatrení na integráciu marginalizovaných skupín obyvateľstva, systematicky podporovať šírenie najlepších skúseností, vrátane podpory lokálnych partnerstiev a projektov zameraných na integráciu.

EFEKTÍVNE ZLEPŠOVAŤ DOPRAVNÚ DOSTUPNOSŤ

9. Zmierniť hendikep regiónov, ktoré len čakajú na diaľnicu či rýchlostnú cestu, výrazným zlepšením starostlivosti o cesty I. triedy. Tie zabezpečujú najväčšiu časť výkonov celej cestnej siete SR. Ich kapacita väčšinou postačuje, problémom je nekvalita. Na opravy a údržbu dávame 1,1 mil. €/km² ciest, teda iba 41 % z úrovne v ČR (2,6 mil. €/km²) – priemer za roky 2010-2015. Dlhodobé podfinancovanie vedie k deštrukcii ciest I. triedy, z ktorých je takmer 40 % v nevyhovujúcom stave. Navyše to vedie k uprednostňovaniu výrazne drahších diaľnic a rýchlostných ciest aj tam, kde by postačovali kvalitné cesty I. triedy.
 - a. Znásobiť zdroje na nutnú obnovu ciest I. triedy – rekonštrukcie mostov v havarijnom a nevyhovujúcom stave, odvodnenie vozoviek, výmena už nefunkčných zvodidiel, obnova krytu vozovky a kde treba aj zosilnenie ložnej vrstvy.
 - b. Odstraňovať bodové závary na cestách I. triedy – rekonštrukcie kapacitne nevyhovujúcich križovatiek, úpravy nebezpečných odbočení, menšie preložky.

10. Strážiť primeranosť a náklady investícií do dopravnej infraštruktúry, aby sa za dostupné zdroje dosahoval výraznejší progres ako doteraz. Pre všetky významné investície napr. do dopravnej infraštruktúry aplikovať princípy „hodnoty za peniaze“, predovšetkým analyticky posudzovať všetky väčšie výdavky a projekty z pohľadu ich potreby, možných alternatív ako aj efektívnosti; posilňovať analytické a odborné kapacity verejných orgánov, ktoré dané projekty pripravujú a implementujú, ako aj dozorných orgánov (najmä Úrad pre verejné obstarávanie, Najvyšší kontrolný úrad); rozhodnutia robiť na základe zverejnených kritérií a odborných analýz, vrátane ich vstupných parametrov.
11. Vyhlasovať tendre na projektovú prípravu i výstavbu diaľnic a ciest tak, aby sa zabezpečila korektná súťaž – bez časových kolízií, bez zužovania súťaží, bez prehnaných kvalifikačných požiadaviek, s dlhšími lehotami na prípravu ponúk a primeranými lehotami na dodanie potrebnej kvality a optimálnu cenu.

ZLEPŠOVAŤ PODNIKATEĽSKÉ PROSTREDIE

12. Realizovať reformy zamerané na zvýšenie hospodárskeho rastu a zlepšovanie podnikateľského prostredia predovšetkým nasledovnými opatreniami:
 - a. Znižovať administratívnu záťaž podnikateľov a odstraňovať neefektívne regulácie, zjednodušovať legislatívu.
 - b. Vytvárať podmienky na férovú súťaž, odstraňovať, resp. účinne regulovať monopoly a predchádzať kartelom.
 - c. Vo verejnom obstarávaní posilniť verejnú kontrolu obstarávateľov prostredníctvom zverejňovania kľúčových dát z celého procesu obstarávania od jeho oznámenia, vyhodnotenia ponúk, uzavretia zmluvy a prípadných dodatkov, zadania objednávky až po plnenie predmetu zákazky a fakturáciu; uvedené informácie zverejňovať tak, aby ich bolo možné prepojiť a strojovo spracovať, aby bolo možné porovnávať verejných obstarávateľov podľa kľúčových ukazovateľov.
 - d. Posilňovať nezávislosť a odbornosť kontrolných a regulačných orgánov ako sú Úrad pre verejné obstarávanie, Najvyšší kontrolný úrad, Protimonopolný úrad, Úrad pre reguláciu sieťových odvetví.
 - e. Znižovať priame dane z práce a prípadný výpadok vo verejných financiách kompenzovať zvýšením daní z majetku alebo ekologických daní.
 - f. Znížiť ceny elektrickej energie zrušením dotovania neefektívnej výroby elektriny z hnedého uhlia, preskúmať možnosti presunu záťaže z garantovaných výkupných cien elektriny z obnoviteľných zdrojov energie zo spotrebiteľov elektriny na štátny rozpočet.
 - g. Systematicky zlepšovať postavenie SR v hodnotení indikátorov Svetovej banky Doing Business.
13. Obmedziť využívanie investičných stimulov, najmä v regiónoch s nízkou nezamestnanosťou. Každému rozhodnutiu o investičnej podpore by mala predchádzať analýza efektívnosti, ktorá by umožnila porovnať zamýšľaný projekt s už realizovanými podľa takých kritérií ako výška udelenej pomoci na vytvorené pracovné miesto, alebo na objem mzdových prostriedkov vyplatených novým zamestnancom v danom čase, prípadne podľa doby návratnosti. Vláda by mala zverejňovať rebríček

podporených projektov podľa kritérií efektívnosti, aby mala verejnosť lepší obraz o ich prínose vo vzťahu k vynaloženým verejným zdrojom. Podnikateľské zámery by vláda mala dodatočne konfrontovať s realitou. Ak sa rozhoduje bez analýz, hrozí riziko plytvania verejných zdrojov. Investičné stimuly navyše deformujú podnikateľské prostredie, keďže zvýhodňujú vybrané subjekty peniazmi, na ktoré sa skladajú všetci ostatní. Zámerom vlády by preto malo byť udeľovať čo najmenej stimulov a podnikateľov lákať hlavne lepším podnikateľským prostredím.

Podrobné zistenia

1. Regionálne rozdiely v medzinárodnom porovnaní

Spomedzi ukazovateľov ekonomického rozvoja patrí SR na základe dát OECD z roku 2014 medzi štáty s najväčšími regionálnymi rozdielmi v ukazovateľoch príjmu (29. priečka spomedzi 32 krajín, merané na základe disponibilného príjmu na člena domácnosti v parite kúpnej sily) a pracovných miest (21. priečka z 33 hodnotených krajín, merané na základe miery zamestnanosti a nezamestnanosti). Spôsobené to je najmä vysokým odstupom Bratislavy od zvyšku Slovenska. Vyššie regionálne rozdiely vo výške príjmu sú už len v Turecku, Mexiku a Izraeli.

Tabuľka 1: Porovnanie rozdielov medzi regiónmi SR a susedných štátov v rámci OECD

	Príjem	Pracovné miesta
Bratislava	5,2 z 10 bodov (horných 26 % v OECD)	8,0 z 10 bodov (horných 28 % v OECD)
Západné Slovensko	2,4 z 10 bodov (spodných 30 % v OECD)	5,5 z 10 bodov (spodných 27 % v OECD)
Stredné Slovensko	2,4 z 10 bodov (spodných 30 % v OECD)	3,6 z 10 bodov (spodných 13 % v OECD)
Východné Slovensko	1,8 z 10 bodov (spodných 24 % v OECD)	3,1 z 10 bodov (spodných 11 % v OECD)
Poradie SR vo veľkosti regionálnych rozdielov	29. priečka spomedzi 32 hodnotených krajín	21 priečka spomedzi 33 hodnotených krajín
Stredné Maďarsko	2,3 z 10 bodov (spodných 30 % v OECD)	6,8 z 10 bodov (spodných 48 % v OECD)
Stredné Zadunajsko	2,0 z 10 bodov (spodných 26 % v OECD)	6,8 z 10 bodov (spodných 47 % v OECD)
Západné Zadunajsko	1,9 z 10 bodov (spodných 25 % v OECD)	7,2 z 10 bodov (horných 45 % v OECD)
Severné Maďarsko	1,5 z 10 bodov (spodných 21 % v OECD)	4,3 z 10 bodov (spodných 17 % v OECD)
Poradie Maďarska	16. priečka spomedzi 32 hodnotených krajín	26. priečka spomedzi 33 hodnotených krajín
Sliezske	2,8 z 10 bodov (spodných 33 % v OECD)	5,2 z 10 bodov (spodných 25 % v OECD)
Malopoľsko	2,2 z 10 bodov (spodných 29 % v OECD)	5,0 z 10 bodov (spodných 23 % v OECD)
Podkarpatsko	1,7 z 10 bodov (spodných 24 % v OECD)	3,3 z 10 bodov (spodných 12 % v OECD)
Poradie Poľska	20. priečka spomedzi 32 hodnotených krajín	22. priečka spomedzi 33 hodnotených krajín
Juhovýchod ČR	2,5 z 10 bodov (spodných 31 % v OECD)	7,6 z 10 bodov (horných 35 % v OECD)
Morava-Sliezske	2,2 z 10 bodov (spodných 28 % v OECD)	6,4 z 10 bodov (spodných 38 % v OECD)
Stredná Morava	2,2 z 10 bodov (spodných 28 % v OECD)	7,0 z 10 bodov (horných 48 % v OECD)
Poradie ČR	17. priečka spomedzi 32 hodnotených krajín	27. priečka spomedzi 33 hodnotených krajín
Dolné Rakúsko	5,9 z 10 bodov (horných 17 % v OECD)	8,2 z 10 bodov (horných 22 % v OECD)
Viedeň	5,5 z 10 bodov (horných 22 % v OECD)	5,8 z 10 bodov (spodných 31 % v OECD)
Poradie Rakúska vo veľkosti regionálnych rozdielov	2. priečka spomedzi 32 hodnotených krajín	30. priečka spomedzi 33 hodnotených krajín

Zdroj: OECD Regional Well-being Database

Regióny SR väčšinou predstihujú susedné zahraničné regióny vo výške príjmu, avšak zaostávajú v ukazovateľoch zamestnanosti a nezamestnanosti. Platí to pre Východné Slovensko v porovnaní so Severným Maďarskom aj Podkarpatskom v Poľsku, pre Stredné Slovensko v porovnaní so susednými maďarskými regiónmi, Malopoľskom a Moravou-Sliezskom, ako aj pre Západné Slovensko v porovnaní so susednými moravskými a maďarskými regiónmi.

Európska únia zverejňuje index konkurencieschopnosti regiónov, ktorý počíta na základe desiatok indikátorov hodnotiacich kvalitu inštitúcií, makroekonomickú stabilitu, dostupnosť infraštruktúry, zdravie populácie, vzdelávanie, veľkosť trhu, trh práce, rozvoj technológií a vyspelosť podnikateľskej sféry. Medzi slabé stránky slovenských regiónov patrí najmä nízka kvalita zdravotného stavu obyvateľov, inštitúcií (napr. vysoká miera korupcie), infraštruktúry (s výnimkou BA kraja a Západného Slovenska), málo rozvinutá podnikateľská sféra (s výnimkou BA kraja), nízka miera inovácií (s výnimkou BA kraja) a na Východnom Slovensku aj zaostávanie na trhu práce. Naopak silnými stránkami je makroekonomická stabilita, kvalitné vyššie vzdelávanie a technologická pripravenosť, v BA kraji aj rozvinutý podnikateľský sektor a vysoká miera inovácií.

Tabuľka: Index konkurencieschopnosti regiónov SR a susedných štátov

	Skóre (0, 100) Poradie	Slabé stránky	Silné stránky
SK: Bratislava	65,4 96/263	Inštitúcie, základné vzdelávanie, zdravie	Podnikateľská sféra, inovácie, vyššie vzdelávanie
SK: Západné Slovensko	33,8 196/263	Podnikateľská sféra, zdravie, inštitúcie	Makroekonomická stabilita, infraštruktúra, veľkosť trhu
SK: Stredné Slovensko	29,7 211/263	Zdravie, infraštruktúra, podnikateľská sféra	Makroekonomická stabilita, technológie, vyššie vzdelávanie
SK: Východné Slovensko	24,0 225/263	Zdravie, inovácie, trh práce	Makroekonomická stabilita, technológie, vyššie vzdelávanie
HU: Stredné Maďarsko	49,1 152/263	Zdravie, inštitúcie, základné vzdelávanie	Inovácie, podnikateľská sféra, trh práce
HU: Stredné Zadunajsko	30,9 205/263	Zdravie, podnikateľská sféra, vyššie vzdelávanie	Trh práce, infraštruktúra, makroekonomická stabilita
HU: Západné Zadunajsko	30,6 207/263	Podnikateľská sféra, vyššie vzdelávanie, inštitúcie	Infraštruktúra, trh práce, makroekonomická stabilita
HU: Severné Maďarsko	20,1 231/263	Zdravie, vyššie vzdelávanie, podnikateľská sféra	Makroekonomická stabilita, infraštruktúra, trh práce
PL: Sliezsko	43,2 170/263	Podnikateľská sféra, technológie, zdravie	Veľkosť trhu, základné a vyššie vzdelávanie
PL: Malopoľsko	42,4 171/263	Technológie, podnikateľská sféra, zdravie	Základné a vyššie vzdelávanie, veľkosť trhu
PL: Podkarpatsko	31,2 204/263	Podnikateľská sféra, infraštruktúra, inovácie	Základné a vyššie vzdelávanie, makroekonomická stabilita
PL: Juhovýchod ČR	50,0 151/263	Zdravie, podnikateľská sféra, inštitúcie	Makroekonomická stabilita, inovácie, vyššie vzdelávanie
PL: Morava-Sliezsko	43,6 167/263	Podnikateľská sféra, zdravie, inštitúcie	Makroekonomická stabilita, základné a vyššie vzdelávanie
PL: Stredná Morava	44,2 164/263	Podnikateľská sféra, zdravie, inštitúcie	Makroekonomická stabilita, základné vzdelávanie, technológie
AT: Viedeň	72,6 49/263	Zdravie, technológie, základné vzdelávanie	Podnikateľská sféra, inovácie, veľkosť trhu
AT: Burgenland	57,9 125/263	Vyššie vzdelávanie, zdravie, inovácie	Inštitúcie, veľkosť trhu, trh práce

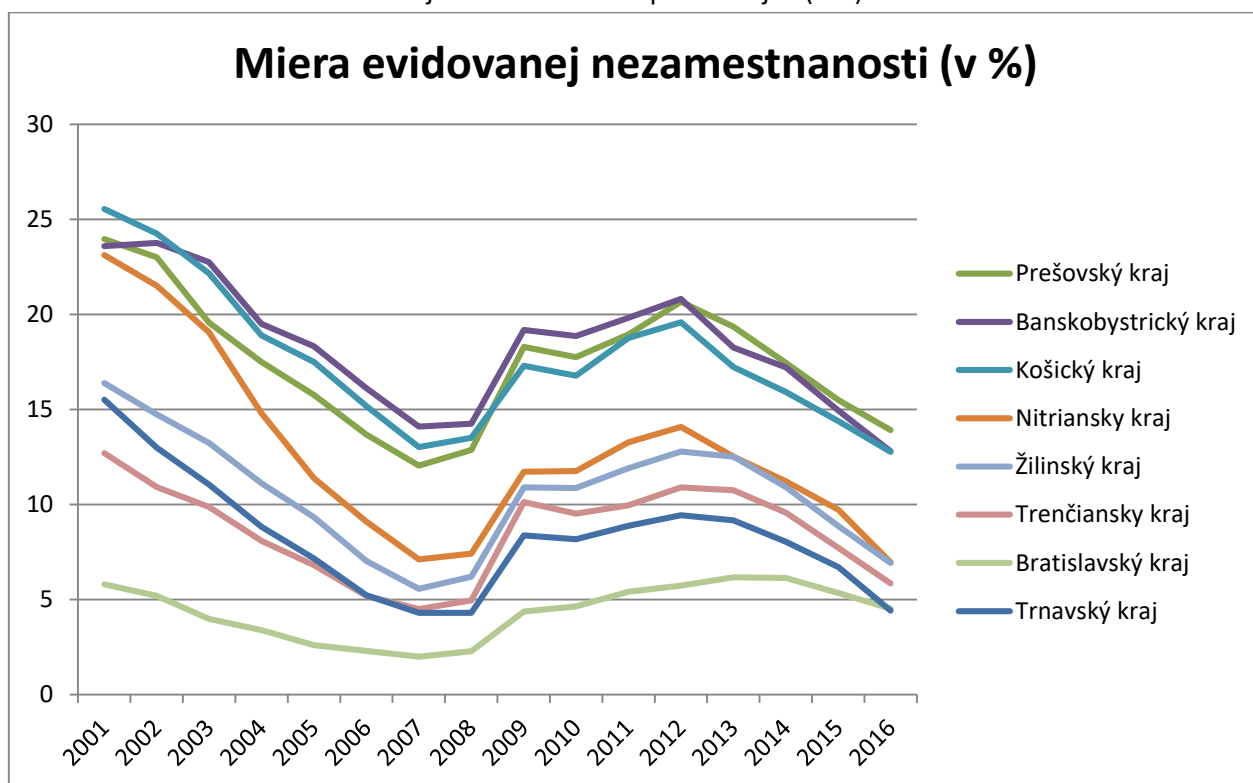
Zdroj: Európska komisia, European Regional Competitiveness Index

2. Rozdiely v miere nezamestnanosti

Miera evidovanej nezamestnanosti je dlhodobo najvyššia v krajoch PO, BB a KE. S odstupom nasledujú kraje NR a ZA, ďalej TN, kde je nezamestnanosť už len o málo vyššia ako v krajoch BA a TT. V roku 2016 po prvý raz nebola najnižšia nezamestnanosť v BA kraji, ktorú tesne predstihol TT kraj.

V predkrízovom období nezamestnanosť vo všetkých krajoch klesala, pričom pokles bol najmiernejší v kraji BA a najprudší v kraji NR, ktorý sa tak odčlenil od trojice najviac zaostávajúcich krajov. To viedlo k znižovaniu regionálnych rozdielov. Po kríze v roku 2008 nezamestnanosť vo všetkých krajoch prudko stúpila, zvýšili sa aj regionálne rozdiely. Zhruba od roku 2013 nezamestnanosť vo všetkých krajoch klesá, zreteľné je najmä zbližovanie krajov NR, ZA, TN, BA a TT.

Graf 1: Priemerná miera evidovanej nezamestnanosti podľa krajov (v %)

Zdroj: Štatistický úrad SR na základe údajov Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR

Za posledných 15 rokov najviac klesla nezamestnanosť v TT a NR kraji, kde v roku 2016 dosiahla 28-30 % úrovne z roku 2001. Nasledujú kraje ZA (42 %), TN (46 %), KE (50 %), BB (54 %) a PO (58 %). Najmenej klesla nezamestnanosť v BA kraji (78 %), čo je však dané nízkou počiatočnou mierou nezamestnanosti.

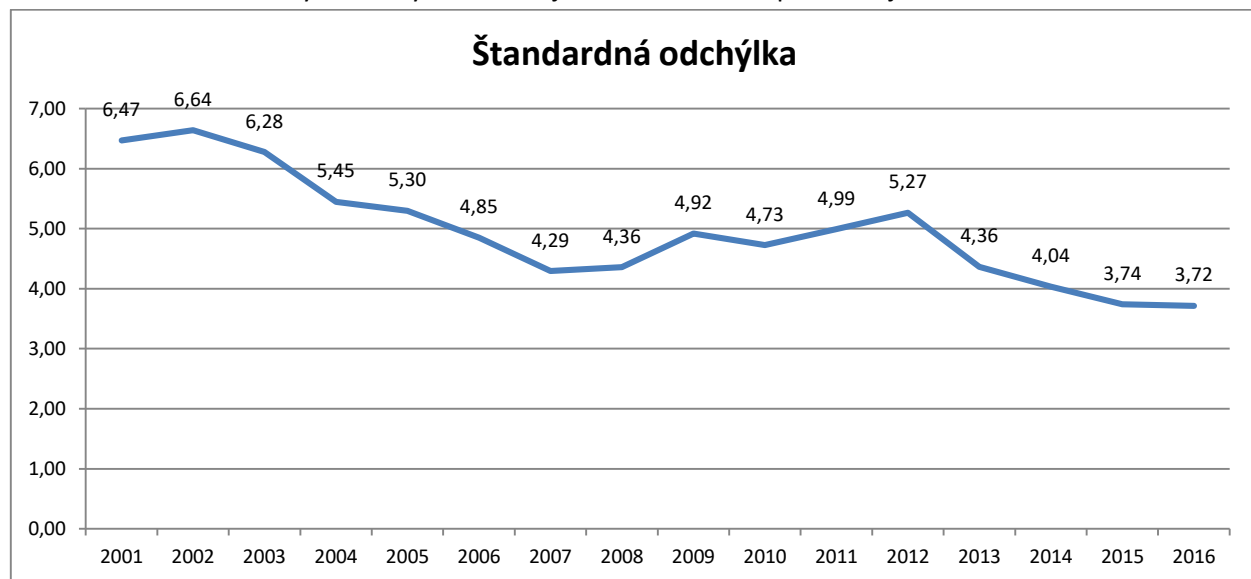
Tabuľka 1: Miera evidovanej nezamestnanosti podľa krajov (2001 = 100 %)

	2001	2006	2011	2016
Prešovský kraj	100,00%	57,10%	79,09%	58,06%
Banskobystrický kraj	100,00%	68,33%	84,06%	54,26%
Košický kraj	100,00%	59,41%	73,42%	49,94%
Nitriansky kraj	100,00%	39,32%	57,40%	30,10%
Žilinský kraj	100,00%	42,92%	72,71%	42,25%
Trenčiansky kraj	100,00%	40,87%	78,35%	46,06%
Bratislavský kraj	100,00%	39,55%	93,44%	77,89%
Trnavský kraj	100,00%	33,66%	57,25%	28,43%

Zdroj: Štatistický úrad SR na základe údajov Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR, prepočty INEKO

Z pohľadu vývoja regionálnych rozdielov je užitočné pozrieť sa na štandardnú odchýlku miery nezamestnanosti podľa krajov. V predkrízovom období 2002 až 2008 štandardná odchýlka klesla zo 6,64 na 4,29 bodu, čo svedčí o znižovaní regionálnych rozdielov. Od roku 2008 odchýlka stúpila na 5,27 bodu v roku 2012, regionálne rozdiely sa teda prehĺbili. **Od roku 2013 odchýlka klesá až na 3,72 bodu v roku 2016, regionálne rozdiely na úrovni krajov sa teda znižujú.**

Graf 2: Štandardná odchýlka miery evidovanej nezamestnanosti podľa krajov

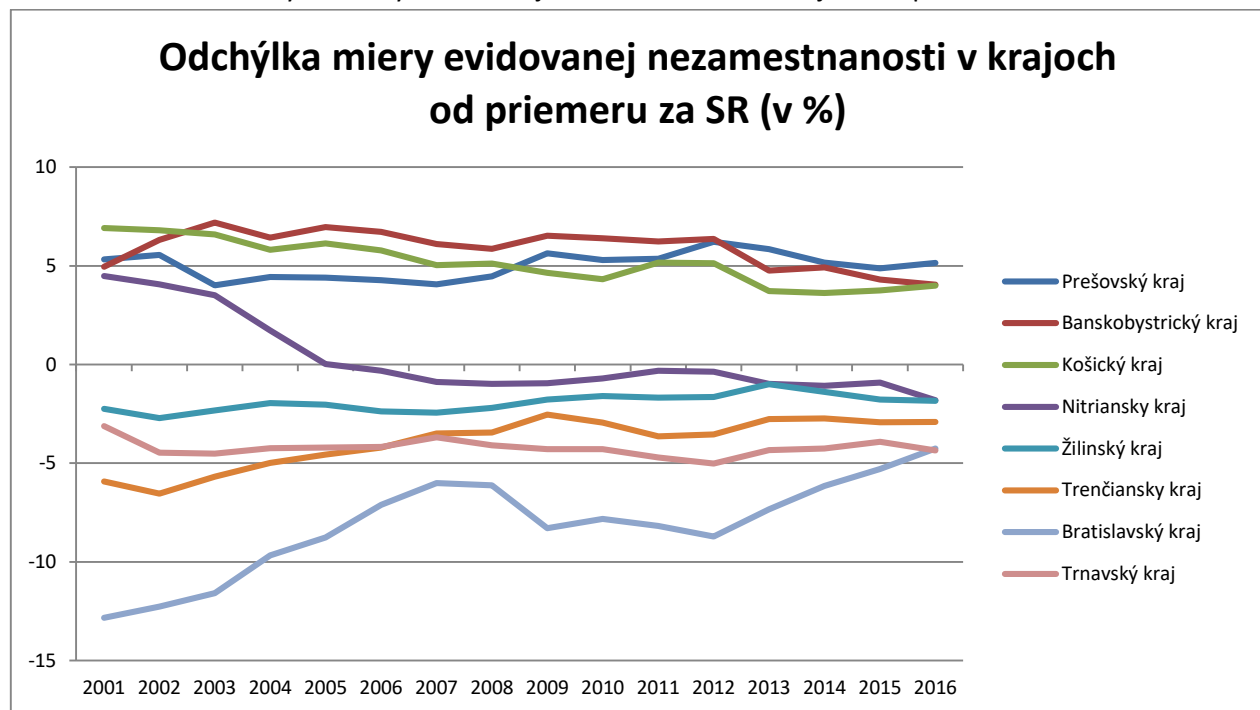
Zdroj: Prepočty autorov na základe údajov Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR

Pre posúdenie príčin uvedeného vývoja je potrebné pozrieť sa na vývoj v jednotlivých krajoch. V dlhodobom horizonte je zreteľné približovanie sa miery nezamestnanosti v BA kraji k úrovni za celú SR. Toto približovanie bolo prerušené v krízovom a pokrízovom období v rokoch 2008 až 2013. **V krajoch PO, BB a KE je miera nezamestnanosti dlhodobo o 4 až 7 percentuálnych bodov vyššia ako miera nezamestnanosti za celú SR, čo svedčí o pretrvávaní zaostávania týchto krajov.** V roku 2016 bola táto

odchýlka 5,15 pre PO kraj, 4,04 pre BB kraj a 4,00 pre KE kraj. V prípade krajov KE a BB došlo k miernemu zlepšeniu od roku 2013, resp. 2015.

V NR kraji došlo v rokoch 2001 až 2005 k rýchlemu priblíženiu sa k priemeru SR, odvtedy tu je nezamestnanosť tesne pod priemerom SR. V krajoch TN, TT a ZA je miera nezamestnanosti dlhodobo do 5 percentuálnych bodov pod priemerom SR. **Od roku 2013 dochádza k približne rovnomernému absolútnemu poklesu miery nezamestnanosti vo všetkých krajoch s výnimkou BA, kde nezamestnanosť v dôsledku absolútne nízkej úrovne klesá pomalšie.**

Graf 3: Absolútna odchýlka miery evidovanej nezamestnanosti v krajoch od priemeru za SR

Zdroj: Štatistický úrad SR na základe údajov Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR, prepočty INEKO

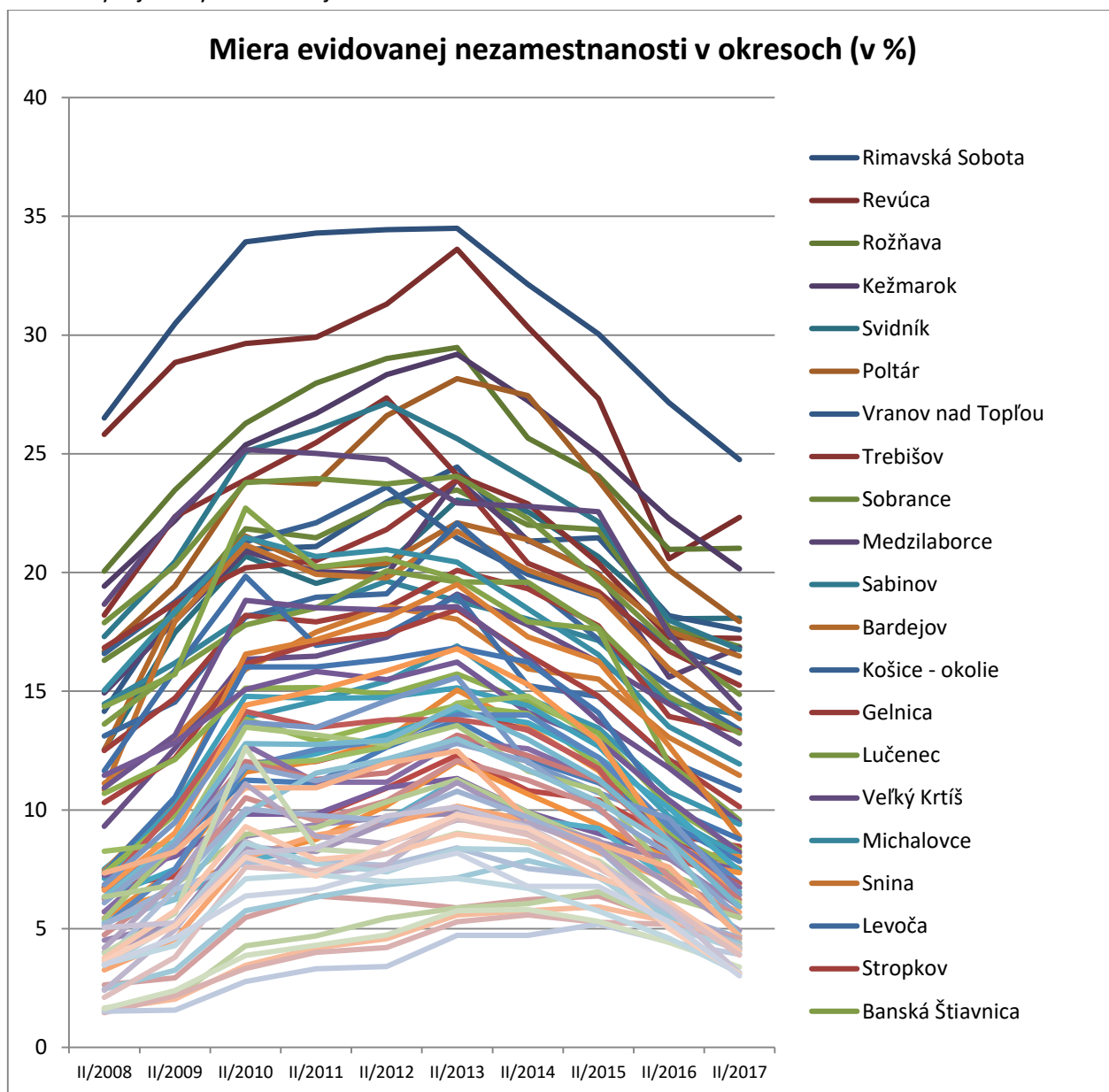
Pri pohľade na mieru nezamestnanosti v okresoch je zreteľné zaostávanie okresov v južnej a východnej časti Slovenska. Najvyššiu nezamestnanosť nad 20 % mali v marci 2017 okresy Rimavská Sobota, Revúca a Rožňava, tesne pod 20 % bola nezamestnanosť v okrese Kežmarok. Na opačnom konci sú okresy zo západného Slovenska. V marci 2017 mali mieru nezamestnanosti nižšiu ako 3 % okresy Piešťany, Trnava, Galanta a Hlohovec, ďalších 10 okresov malo nezamestnanosť nižšiu ako 4 %.

Miera evidovanej nezamestnanosti v okresoch SR k 31.03.2017

14

Graf 4: Vývoj miery evidovanej nezamestnanosti v okresoch

Zdroj: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny SR

Nárast nezamestnanosti v pokrízových rokoch bol silnejší v okresoch s vyššou mierou nezamestnanosti, čo spôsobilo nárast regionálnych rozdielov. Ukazuje to aj rast štandardnej odchýlky miery evidovanej nezamestnanosti okresov z 5,76 v roku 2008 na 6,89 v roku 2012. Následný zreteľne silnejší pokles miery nezamestnanosti v okresoch s vyššou nezamestnanosťou sa prejavil v znížení odchýlky až na 5,07 bodu v roku 2016, čo svedčí o znižovaní regionálnych rozdielov. K februáru 2017 štandardná odchýlka medziročne stúpila na 5,28 bodu, čo spôsobil najmä prudší pokles nezamestnanosti v okresoch s nižšou mierou nezamestnanosti.

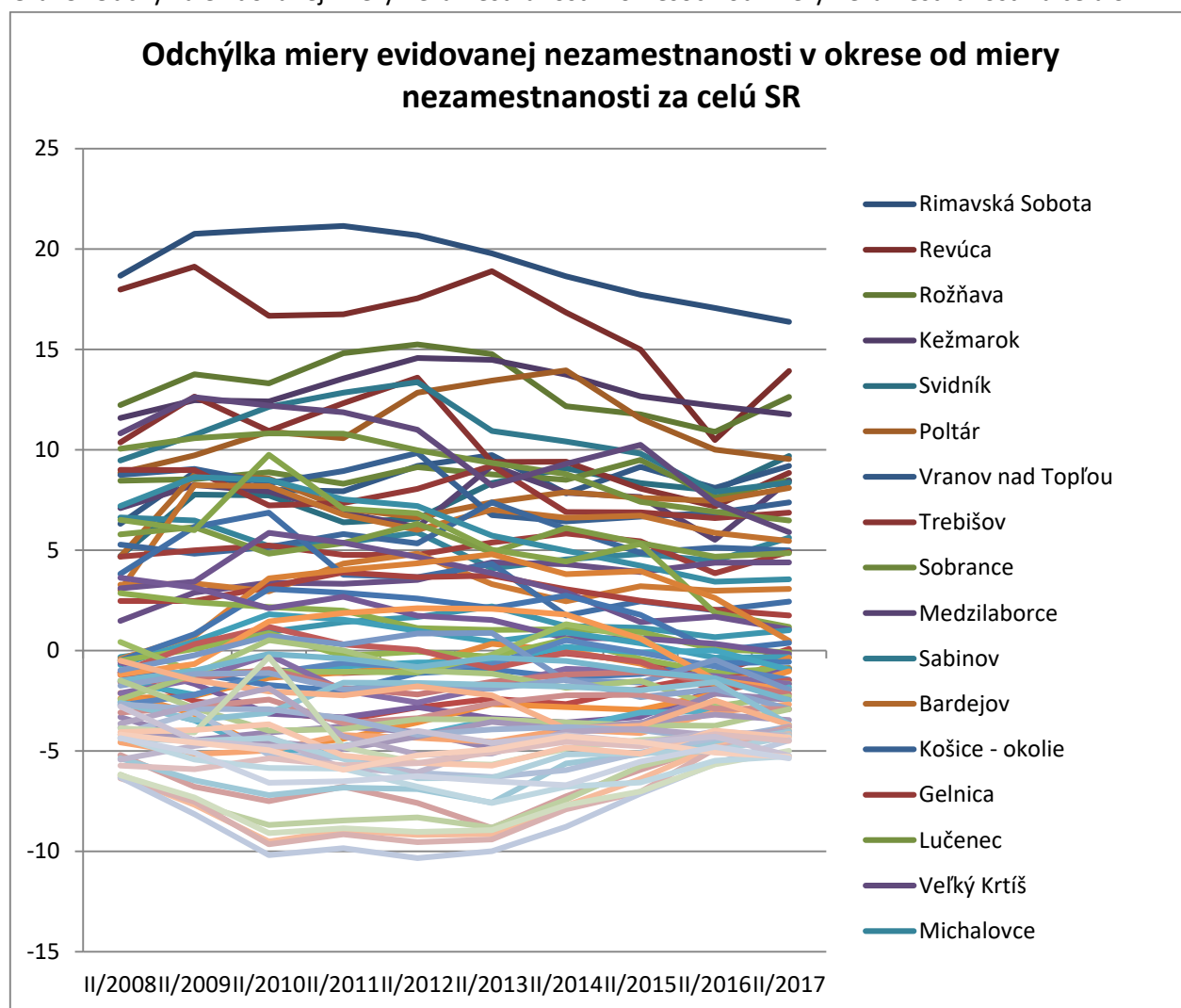
Tabuľka 2: Štandardná odchýlka miery evidovanej nezamestnanosti okresov

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Štandardná odchýlka	5,76	6,51	6,65	6,71	6,89	6,73	6,17	5,78	5,07	5,28

Zdroj: Prepočty autorov na základe údajov z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR

Nárast regionálnych rozdielov po roku 2008 a následne pokles od roku 2013 ilustruje aj pohľad na absolútne odchýlky miery evidovanej nezamestnanosti v okresoch od miery nezamestnanosti za celú SR. Od roku 2013 je zreteľné znižovanie odchýlky v okresoch s najnižšou nezamestnanosťou a čiastočne aj najvyššou nezamestnanosťou, čo svedčí o znižovaní regionálnych rozdielov. V roku 2015 sa odchýlky vrátili približne na predkrízovú úroveň z roku 2008, odvtedy sa ďalej znižujú.

Graf 5: Odchýlka evidovanej miery nezamestnanosti v okresoch od miery nezamestnanosti za celú SR

Zdroj: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny SR

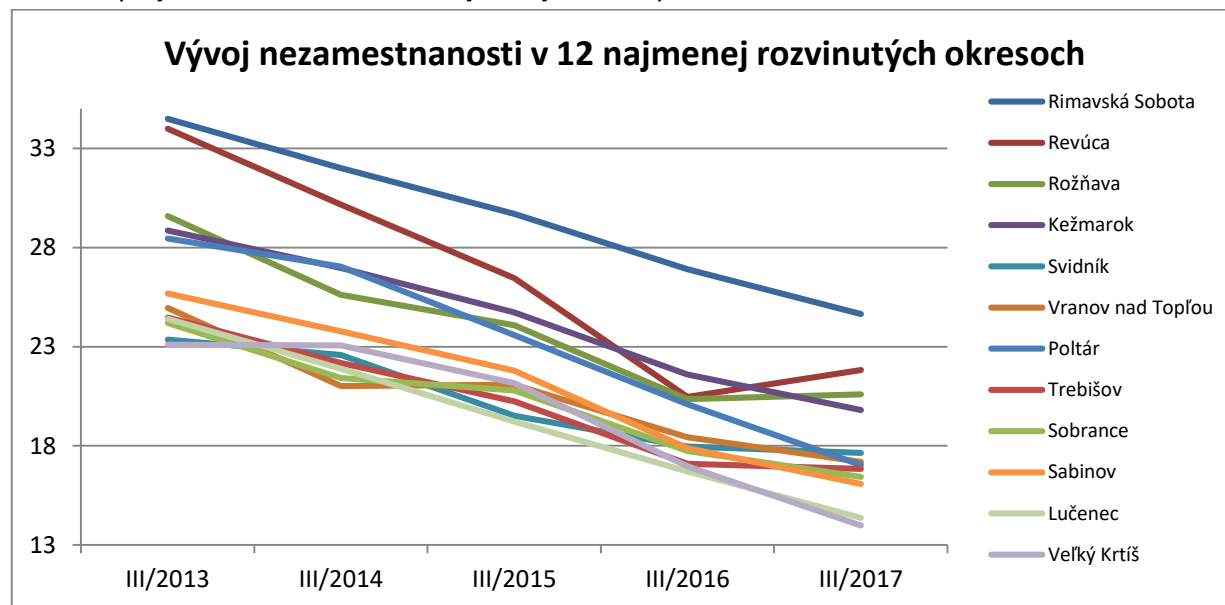
S cieľom znížovať regionálne rozdiely vláda v roku 2015 schválila zákon č. 336/2015 o podpore najmenej rozvinutých okresov. Zákon definuje ako najmenej rozvinutý okres, „v ktorom miera evidovanej nezamestnanosti vypočítaná z disponibilného počtu uchádzačov o zamestnanie, ktorú vykazuje Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, bola v období za aspoň deväť kalendárnych štvrtrokov počas predchádzajúcich dvanástich po sebe nasledujúcich kalendárnych štvrtrokov vyššia ako 1,6 násobok priemernej miery evidovanej nezamestnanosti v Slovenskej republike za rovnaké obdobie.“

Do zoznamu najmenej rozvinutých okresov bolo zaradených 12 okresov: Lučenec, Poltár, Revúca, Rimavská Sobota, Veľký Krtíš, Kežmarok, Sabinov, Svidník, Vranov nad Topľou, Rožňava, Sobrance a Trebišov.

Od prijatia zákona ešte neubehol dostatočne dlhý čas, aby bolo možné spoľahlivo posúdiť jeho dopady na základe vývoja nezamestnanosti. Napriek tomu je dôležité tento vývoj monitorovať. V spomínaných okresoch zatiaľ nedochádza k zlepšeniu v porovnaní s vývojom pred prijatím zákona ani v porovnaní s vývojom vo zvyšných okresoch. V niektorých prípadoch sa vývoj nezamestnanosti zhoršil. Napríklad v okrese Revúca v období marec 2016 až marec 2017 nezamestnanosť stúpala, hoci štyri roky predtým klesala. Podobne v okresoch Rožňava, Svidník a Trebišov nezamestnanosť v poslednom roku stagnovala, hoci v predchádzajúcich štyroch rokoch klesala.

Zlepšenie nie je vidieť ani v porovnaní s vývojom v iných okresoch. Napríklad v období marec 2016 až marec 2017 klesla miera nezamestnanosti vo všetkých 12 najmenej rozvinutých okresoch v priemere o 1,32 percentuálneho bodu. Pre porovnanie, v ďalších 12 okresoch s najvyššou nezamestnanosťou, ktoré nečerpali žiadnu osobitnú podporu, klesla v priemere o 1,46 bodu. Za celé Slovensko miera evidovanej nezamestnanosti klesla o 1,85 bodu. V období marec 2016 až marec 2017 sa teda zaostávanie najmenej rozvinutých okresov prehĺbilo.

Graf 6: Vývoj nezamestnanosti v 12 najmenej rozvinutých okresoch

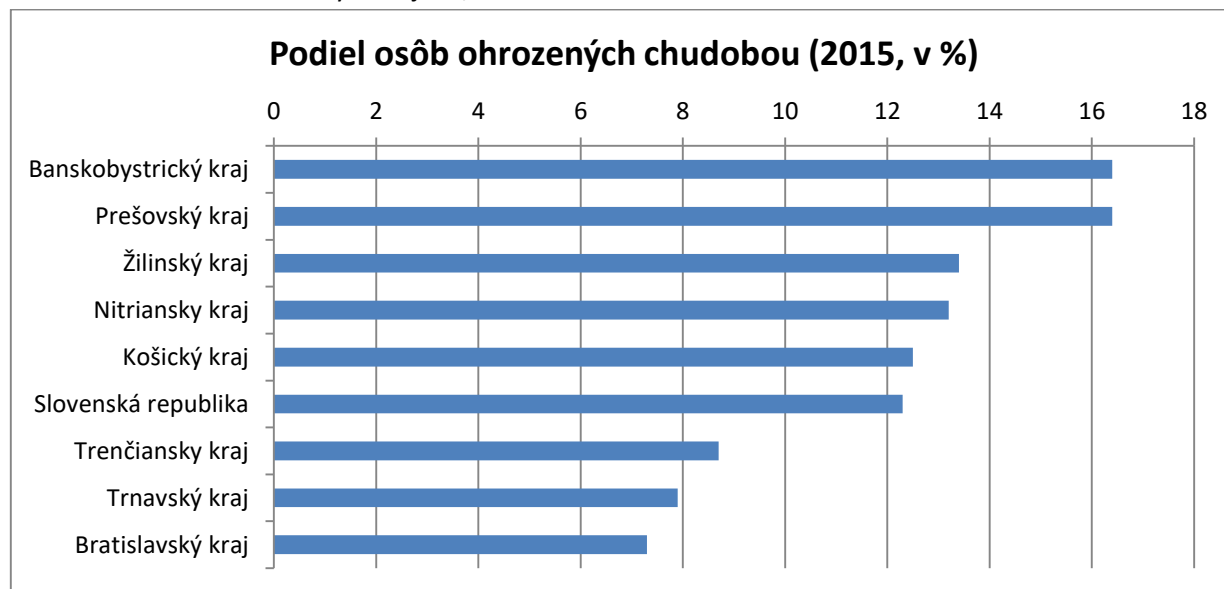
Zdroj: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny SR

3. Rozdiely v miere chudoby

EÚ používa pri meraní relatívnej chudoby metodiku na báze štatistiky príjmov a životných podmienok – Statistics on Income and Living Conditions (EU – SILC). Kľúčovým ukazovateľom je miera rizika chudoby vyjadrená ako podiel osôb s ekvivalentným disponibilným príjmom pod 60 % národného mediánu ekvivalentného príjmu. Miera chudoby sa prepočítava na jedného obyvateľa (člena domácnosti) alebo na rozličné skupiny.

V miere chudoby v jednotlivých krajoch SR sú pomerne veľké rozdiely. Západ Slovenska je chudobou ohrozený menej ako stred a východ. Najviac obyvateľov pod hranicou chudoby je v krajoch BB a PO, nasledujú kraje ZA, NR a KE.

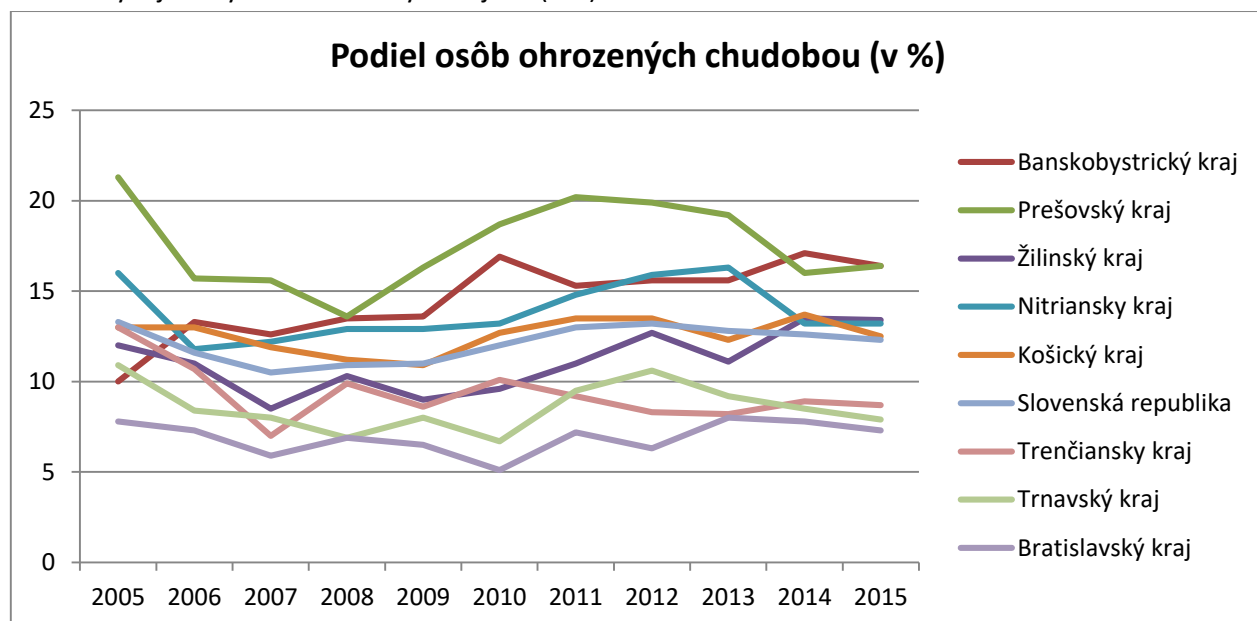
Graf 7: Miera rizika chudoby v krajoch, 2015

Zdroj: Štatistický úrad SR

Podiel ľudí ohrozených chudobou rástol v rokoch 2005 až 2015 najviac v krajoch BB a ZA. Naopak najviac klesol v krajoch TN a TT. Vo väčšine krajov je zreteľný pokles miery chudoby v predkrízovom období do roku 2008, následný pokrízový nárast a stagnácia alebo pokles zhruba od roku 2012.

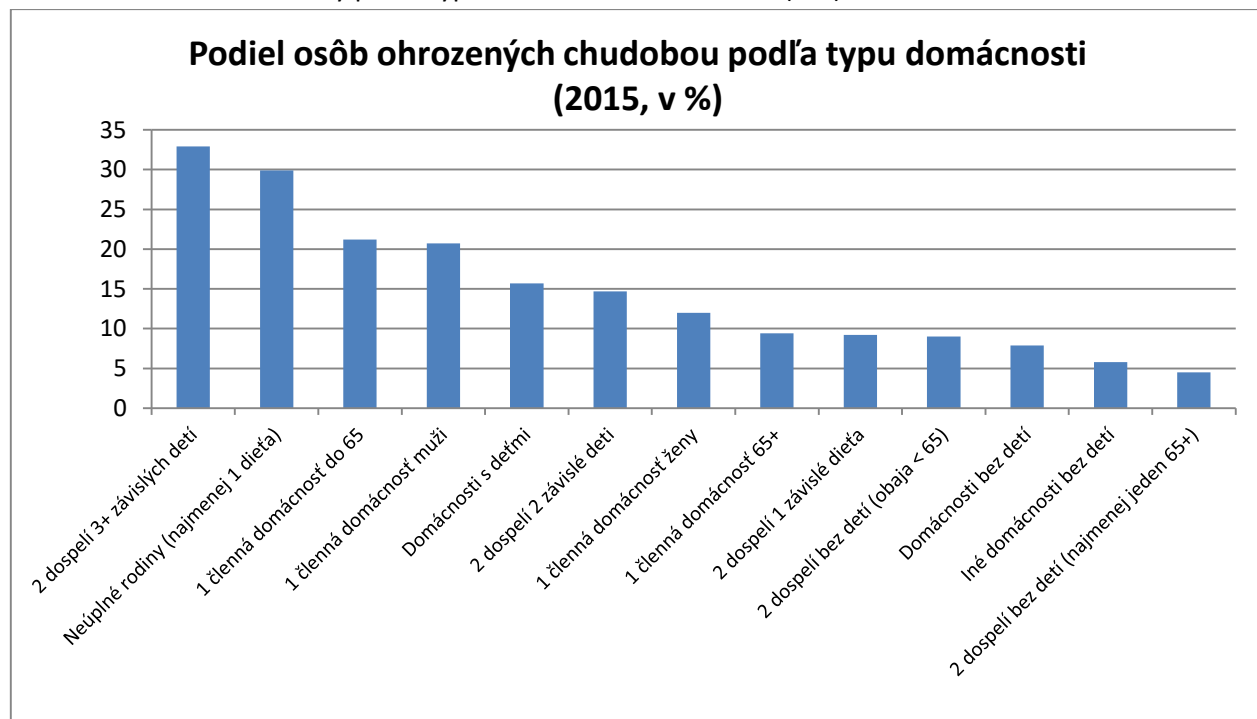
Graf 8: Vývoj miery rizika chudoby v krajoch (v %)

Zdroj: Štatistický úrad SR

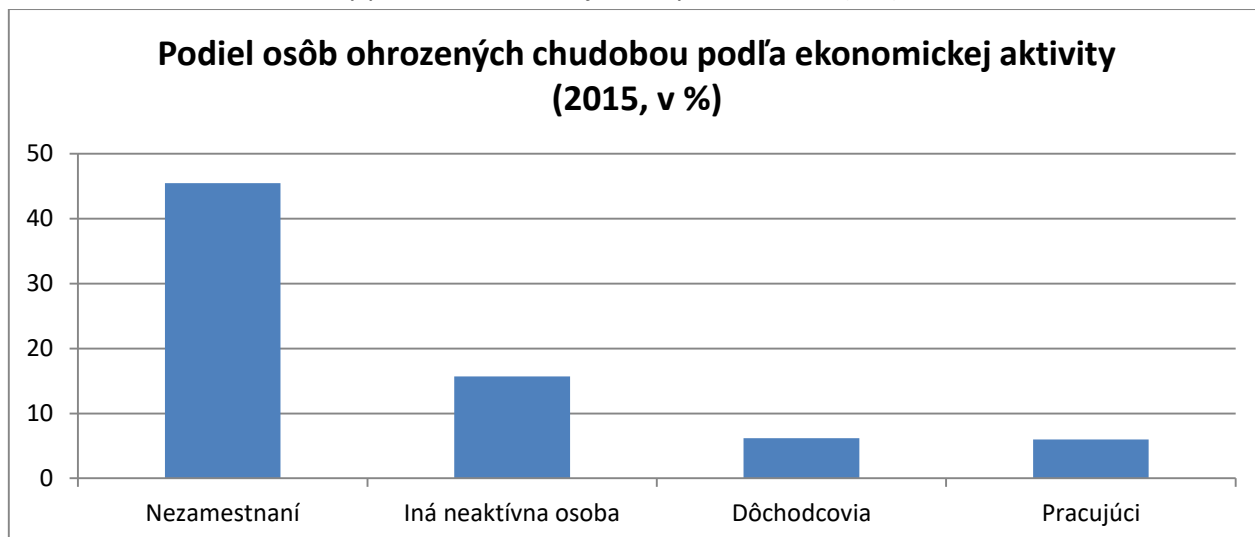
Chudobe sú najviac vystavené domácnosti s najmenej tromi deťmi a neúplné rodiny s najmenej jedným dieťaťom. Z hľadiska vykonávanej ekonomickej aktivity sú najviac ohrození nezamestnaní.

Graf 9: Miera rizika chudoby podľa typu domácnosti v roku 2015 (v %)

Zdroj: Štatistický úrad SR

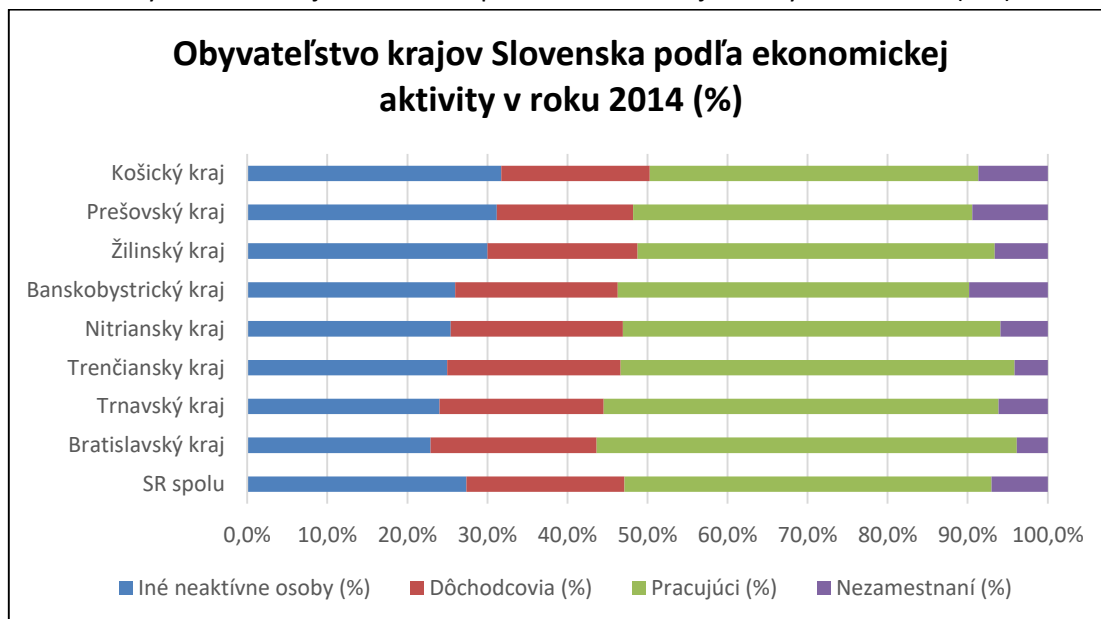
Graf 10: Miera rizika chudoby podľa ekonomickej aktivity v roku 2015 (v %)

Zdroj: Štatistický úrad SR

Najviac neaktívnych osôb² žije v krajoch KE, PO, ZA, BB, čo nasvedčuje, že tieto kraje sú najviac vystavené riziku chudoby.

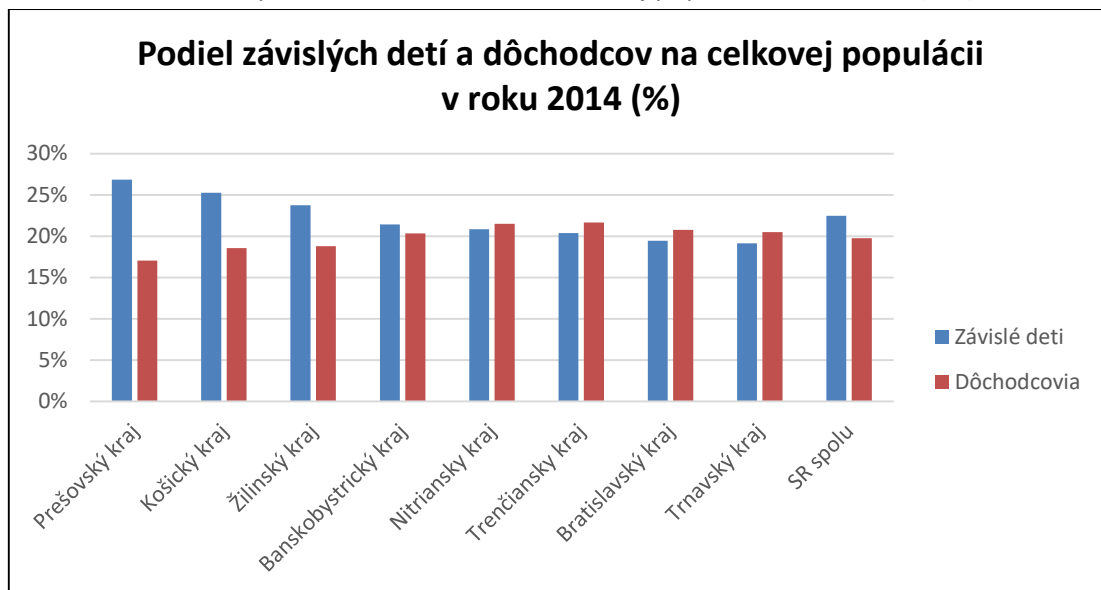
Graf 11: Obyvateľstvo krajov Slovenska podľa ekonomickej aktivity v roku 2014 (v %)

Zdroj: Štatistický úrad SR, prepočty INEKO

² **Ekonomicky neaktívne obyvateľstvo** sú osoby, ktoré sú v sledovanom týždni bez práce, pretože sa pripravujú na povolanie, poberajú dôchodok, starajú sa o domácnosť, navštevujú rekvalifikačný kurz a z uvedených (prípadne ďalších) dôvodov si v priebehu posledných štyroch týždňov aktívne nehľadajú zamestnanie alebo si zamestnanie hľadajú, no nie sú schopní nastúpiť do 14 dní. Rovnako sem patria osoby na rodičovskej dovolenke a osoby, ktoré majú záujem pracovať, ale zamestnanie si nehľadajú, pretože neveria, že si nájdu primeranú prácu (tzv. odradení). Do ukazovateľa sú zahrnuté aj osoby mladšie ako 15 rokov.

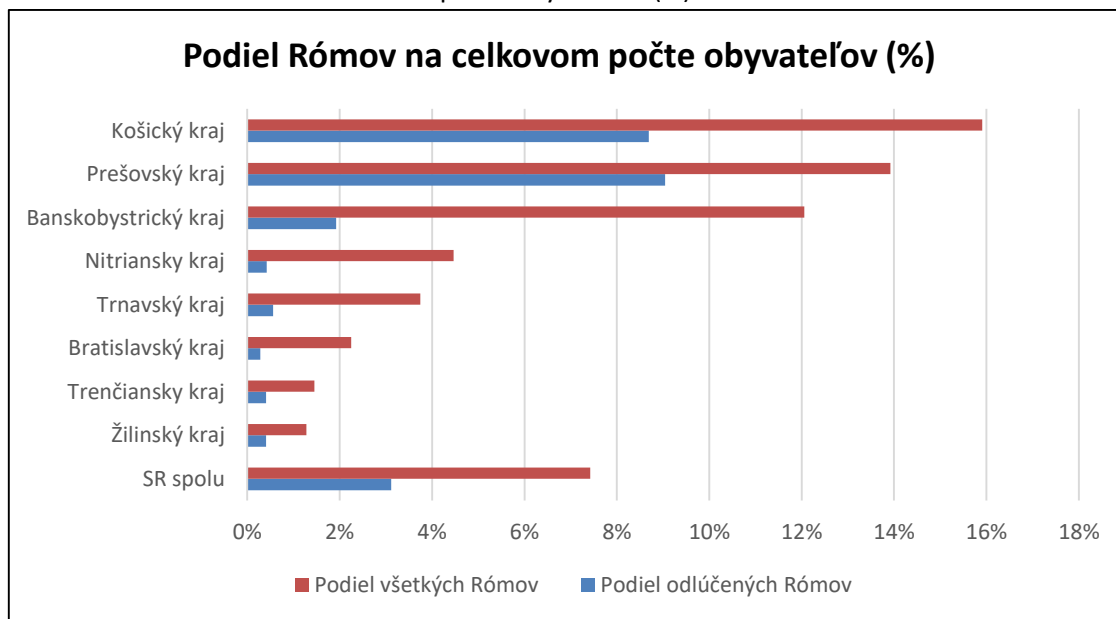
Graf 12: Podiel závislých detí a dôchodcov na celkovej populácii v roku 2014 (v %)

Zdroj: Štatistický úrad SR, prepočty autora

Rozšírenie chudoby môže čiastočne súvisieť s rozšírením rómskeho obyvateľstva. Platí to predovšetkým pre kraje KE, PO a BB, kde je vysoký podiel v Rómov v najchudobnejších odlúčených enklávach.

Graf 13: Podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov (%)

Zdroj: Atlas rómskych komunít 2013, Štatistický úrad SR

Keďže na Slovensku sa nemeria chudoba podľa jednotlivých okresov, ako podklad sme vzali poslednú štúdiu Zuzany Veselovskej a Antona Michálka z Geografického ústavu Slovenskej akadémie vied, kde sa podujali priradiť okresom stupeň miery rizika chudoby v rokoch 2001 a 2011 na základe čiastkových meraných ukazovateľov, ako boli nezamestnanosť, nízke vzdelanie, veľkosť rodiny, neúplné rodiny,

preplnenosť bytu, bez vody v byte. Výsledné číselné ohodnotenie okresu padlo do niektorého z intervalov, ktoré sme označili číslami od 1 do 5, pričom 1 je najmenšia a 5 najväčšia miera rizika chudoby.³

Ako ďalšie ukazovatele sme skúmali podobne ako pri krajoch mieru nezamestnanosti a priemernú mzdu v jednotlivých okresoch, ako aj podiel rómskej populácie, ktorý sme prevzali z Atlasu rómskych komunít ministerstva vnútra⁴.

Tabuľka 3: Okresy podľa ukazovateľov životnej úrovne a podielu rómskej populácie

Okres	Kraj	Miera nezamestnanosti (marec 2017, v %)	Priemerná mesačná mzda (2015, v EUR)	Index chudoby (1-5)	Podiel rómskej populácie (v %)
Rimavská Sobota	BB	24,65	684	5	28,24
Revúca	BB	21,83	770	5	31,48
Rožňava	KE	20,59	867	5	22,63
Kežmarok	PO	19,81	678	5	26,32
Svidník	PO	17,64	733	4	13,28
Vranov nad Topľou	PO	17,19	737	5	21,71
Poltár	BB	17,02	713	4	11,07
Trebišov	KE	16,83	760	5	17,13
Sobrance	KE	16,43	819	5	11,9
Bardejov	PO	16,20	636	4	13,85
Medzilaborce	PO	16,11	732	4	12,29
Sabinov	PO	16,07	791	5	19,29
Košice - okolie	KE	15,33	862	5	20,43
Gelnica	KE	14,56	699	5	25,73
Lučenec	BB	14,36	770	5	17,82
Veľký Krtíš	BB	13,97	707	5	12,29
Michalovce	KE	13,73	844	4	17,71
Snina	PO	13,45	702	3	6,46
Levoča	PO	12,73	781	5	18,04
Stropkov	PO	12,66	722	4	9,98
Banská Štiavnica	BB	12,47	732	4	3,7
Humenné	PO	12,39	763	3	5,25
Žarnovica	BB	11,44	880	4	3,56
Spišská Nová Ves	KE	11,22	812	5	21,74

³ Index chudoby vyjadruje mieru chudoby v jednotlivých okresoch prepočítanú na jednoduché číslo od 1 do 5: ak je miera chudoby v okrese v intervale 2,44-13,56 prideluje sa jej index 1, v intervale 13,57-19,00 index 2, v intervale 19,01-29,78 index 3, v intervale 29,79-41,39 index 4 a v intervale 41,40-61,11 index 5.

⁴ Atlas rómskych komunít uvádza len obce s ucelenejšími rómskymi komunitami. Súčet Rómov v takto sledovaných obciach však dáva 402-tisíc, čo sa veľmi blíži odhadom o celkovom počte Rómov na Slovensku.

Detva	BB	10,03	875	3	3,88
Prešov	PO	9,75	875	4	10,13
Stará Ľubovňa	PO	9,20	793	4	14,74
Krupina	BB	9,12	695	5	10,74
Brezno	BB	8,88	820	4	9,96
Bytča	ZA	8,38	829	3	N/A
Komárno	NR	8,33	787	4	6,16
Ružomberok	ZA	8,15	957	3	1,43
SR		8,04	883	2,83	7,45
Žiar nad Hronom	BB	8,04	876	2	5,59
Liptovský Mikuláš	ZA	7,70	797	2	4,47
Levice	NR	7,63	915	4	5,98
Dolný Kubín	ZA	7,57	876	3	1,06
Poprad	PO	7,56	888	3	11,11
Košice II	KE	7,33	1176	2	N/A
Kysucké Nové Mesto	ZA	7,28	1076	4	0,87
Košice I	KE	7,12	998	1	N/A
Prievidza	TN	6,92	890	2	1,75
Zvolen	BB	6,87	963	2	6,56
Turčianske Teplice	ZA	6,58	735	2	1,61
Čadca	ZA	6,57	747	3	0,54
Košice IV	KE	6,44	1025	2	N/A
Tvrdošín	ZA	6,43	804	3	N/A
Senica	TT	6,25	857	3	4,36
Nové Zámky	NR	6,06	775	3	3,96
Námestovo	ZA	6,03	716	4	N/A
Topoľčany	NR	5,87	801	1	1,38
Považská Bystrica	TN	5,69	888	3	0,39
Banská Bystrica	BB	5,67	957	1	1,62
Košice III	KE	5,48	810	2	N/A
Žilina	ZA	5,48	991	1	0,8
Zlaté Moravce	NR	5,41	790	3	3,34
Partizánske	TN	5,31	821	3	1,71
Bánovce nad Bebravou	TN	5,19	816	2	2,72
Šaľa	NR	4,49	935	4	7,05
Nitra	NR	4,48	907	2	3,37
Dunajská Streda	NR	4,44	801	3	6,37
Senec	BA	4,38	973	2	1,57

Martin	ZA	4,36	994	2	2,09
Pezinok	BA	4,18	828	2	0,32
Bratislava II	BA	4,13	1446	1	N/A
Skalica	TT	4,11	1037	1	4,99
Bratislava III	BA	3,96	1314	1	N/A
Myjava	TN	3,96	837	1	2,46
Bratislava IV	BA	3,95	1359	1	N/A
Púchov	TN	3,90	944	1	0,61
Malacky	BA	3,89	1060	3	6,1
Ilava	TN	3,85	893	1	1,84
Nové Mesto nad Váhom	TN	3,68	944	1	2,69
Bratislava I	BA	3,64	1375	1	N/A
Trenčín	TN	3,44	935	1	0,28
Bratislava V	BA	3,14	1248	1	N/A
Hlohovec	TT	2,93	916	2	2,64
Galanta	TT	2,88	804	2	4,99
Trnava	TT	2,80	1070	1	1,43
Piešťany	TT	2,74	878	1	1,39

* chudoba meraná na stupnici od 1 (najnižšia) do 5 (najvyššia)

N/A = nezistené ucelené komunity Rómov

Zdroj: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Štatistický úrad SR, Slovenská akadémia vied, Atlas rómskych komunít 2013

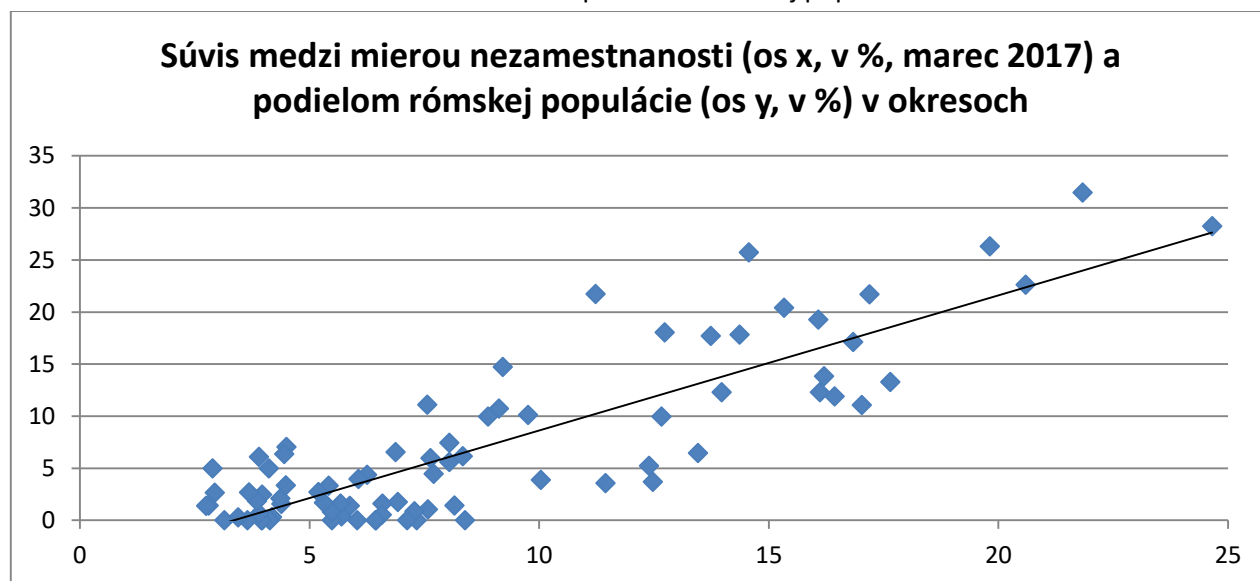
Z predošlej tabuľky vyplýva vysoká súvislosť medzi mierou chudoby a podielom rómskeho obyvateľstva (korelačný koeficient 0,79 pri indexe chudoby a 0,85 pri miere nezamestnanosti).

Tabuľka 4: Korelácie medzi chudobou a podielom rómskeho obyvateľstva v okresoch

	Index chudoby	Miera nezamestnanosti	Priemerná mzda
Podiel rómskeho obyvateľstva	0,79	0,85	-0,51

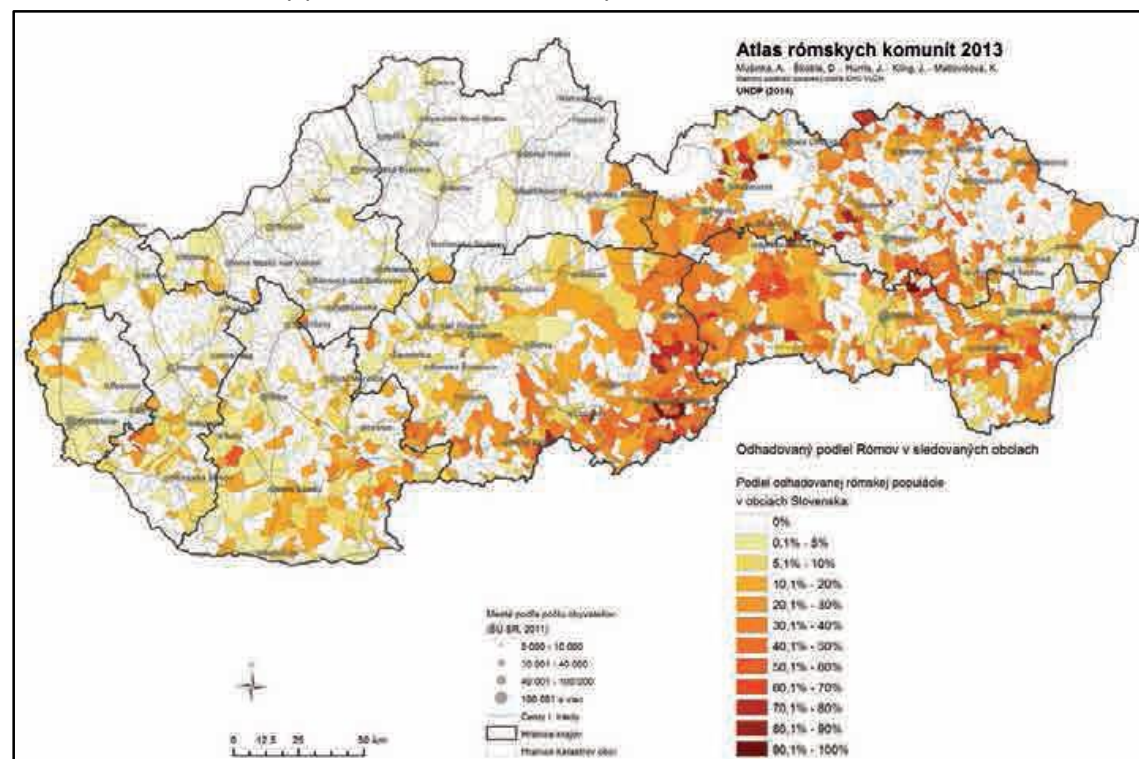
Zdroj: Prepočty autorov

Graf 14: Súvis medzi mierou nezamestnanosti a podielom rómskej populácie v okresoch

Zdroj: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Atlas rómskych komunít 2013

Obrázok 2: Odhadovaný podiel Rómov v sledovaných obciach*

* tmavší odtieň znamená vyšší podiel Rómov na obyvateľoch obcí

Zdroj: Atlas rómskych komunít 2013

4. Rozdiely v dochádzaní za prácou

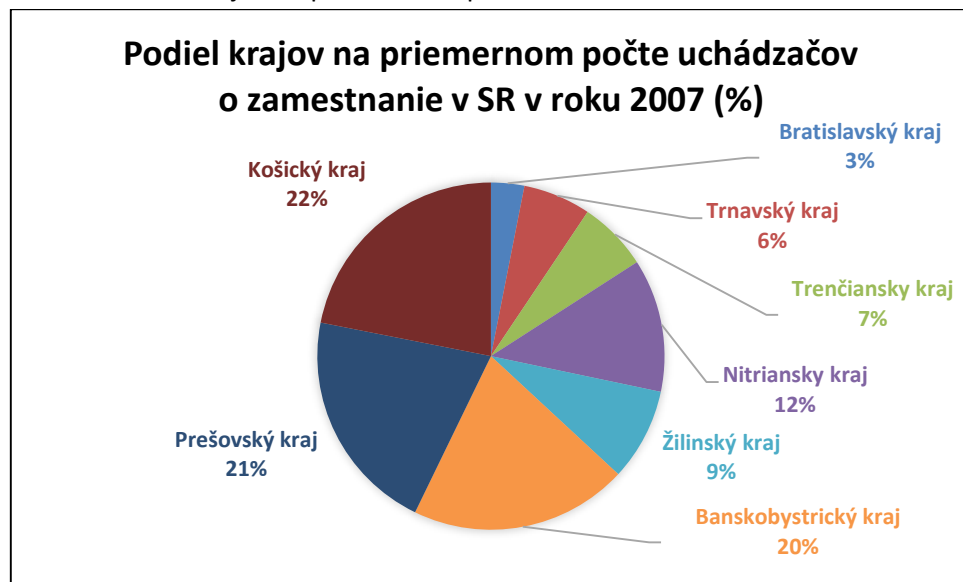
Ak v najviac zaostávajúcich krajoch klesá nezamestnanosť, nie je to najmä vďaka tvorbe nových miestnych pracovných miest, ale skôr pre migráciu za prácou inam. Keď sa pozrieme, koľko pracovných príležitostí kraje vytvárajú a aký je v nich dopyt po práci, potom najmenej vyspelé kraje jednoznačne ťahajú za kratší koniec a táto situácia sa posledných osem rokov prakticky nemení. Stále platí, že zhruba polovica voľných pracovných miest je v BA kraji, pričom takmer dve tretiny uchádzačov o zamestnanie pochádza z krajov PO, KE a BB.

Graf 15: Podiel krajov na voľných pracovných miestach v SR v roku 2007 (v %)

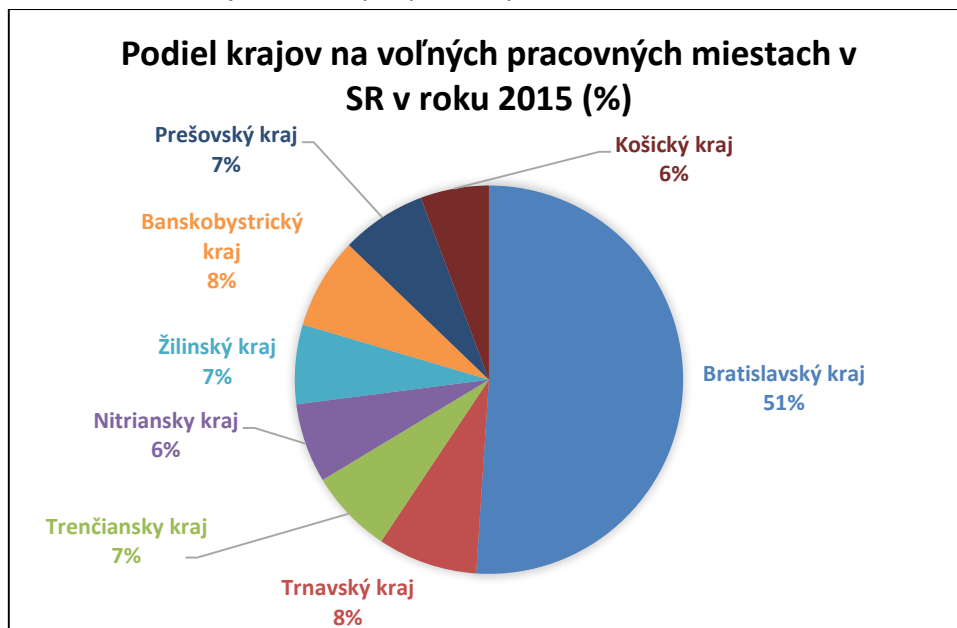
Zdroj: Správy o sociálnej situácii obyvateľstva SR za roky 2005 až 2015

Graf 16: Podiel krajov na priemernom počte uchádzačov o zamestnanie v SR v roku 2007 (v %)

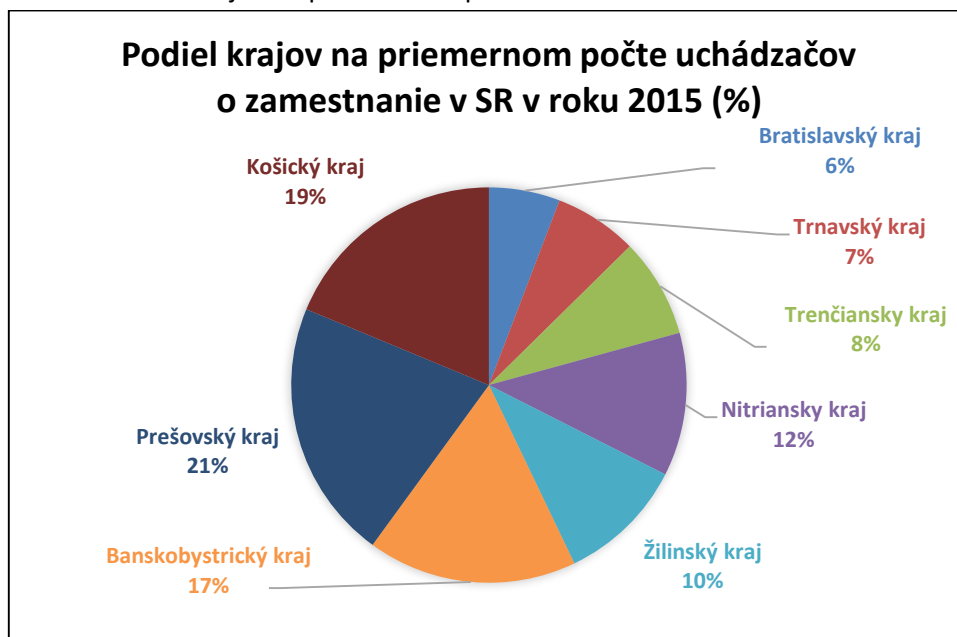
Zdroj: Správy o sociálnej situácii obyvateľstva SR za roky 2005 až 2015

Graf 17: Podiel krajov na voľných pracovných miestach v SR v roku 2015 (v %)

Zdroj: Správy o sociálnej situácii obyvateľstva SR za roky 2005 až 2015

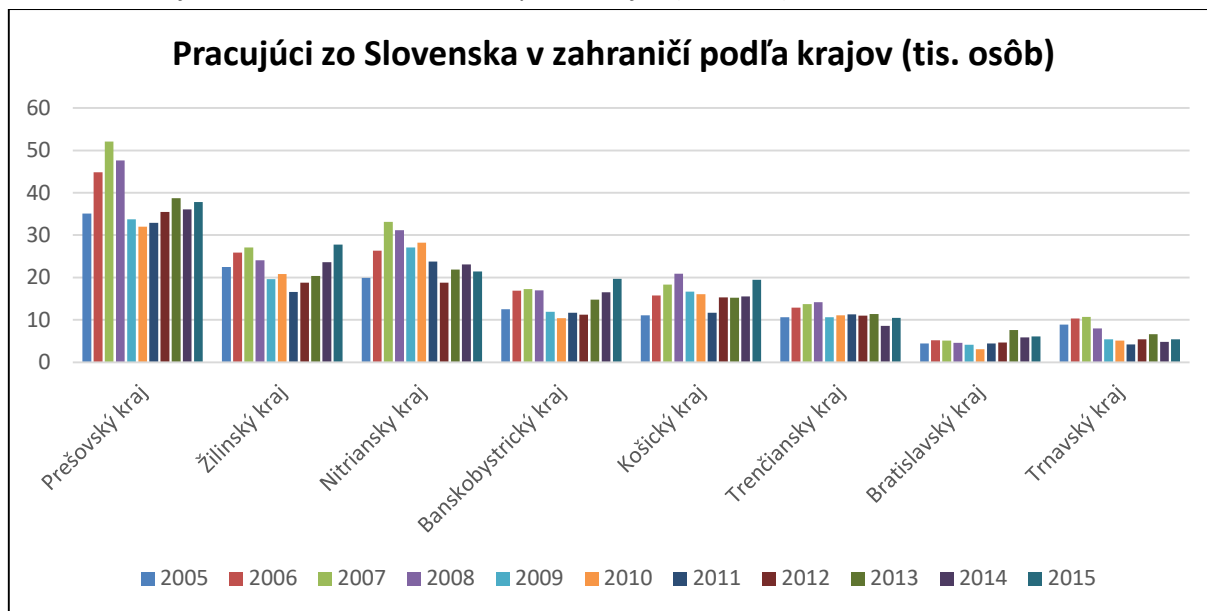
Graf 18: Podiel krajov na priemernom počte uchádzačov o zamestnanie v SR v roku 2015 (v %)

Zdroj: Správy o sociálnej situácii obyvateľstva SR za roky 2005 až 2015

Za poklesom nezamestnanosti v krajocho PO, ZA, NR, BB a KE je okrem vnútroštátnej migrácie za prácou aj vysoký podiel občanov pracujúcich v zahraničí.

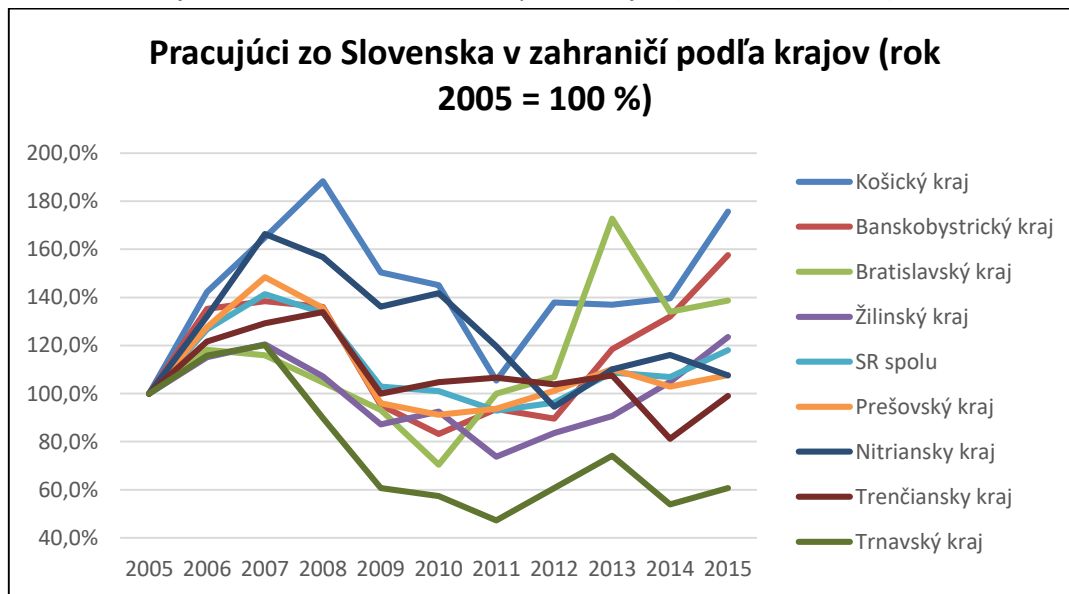
Graf 19: Pracujúci zo Slovenska v zahraničí podľa krajov (tis. osôb)

Zdroj: Správy o sociálnej situácii obyvateľstva SR za roky 2005 až 2015

V posledných piatich rokoch navyše rastie počet obyvateľov pracujúcich v zahraničí, hlavne v krajoch KE, BB a ZA. V prípade kraja BA sa zrejme skôr prejavuje hojnejšie denno-denné dochádzanie za prácou do blízkeho Rakúska.

Graf 20: Pracujúci zo Slovenska v zahraničí podľa krajov (rok 2005 = 100 %)

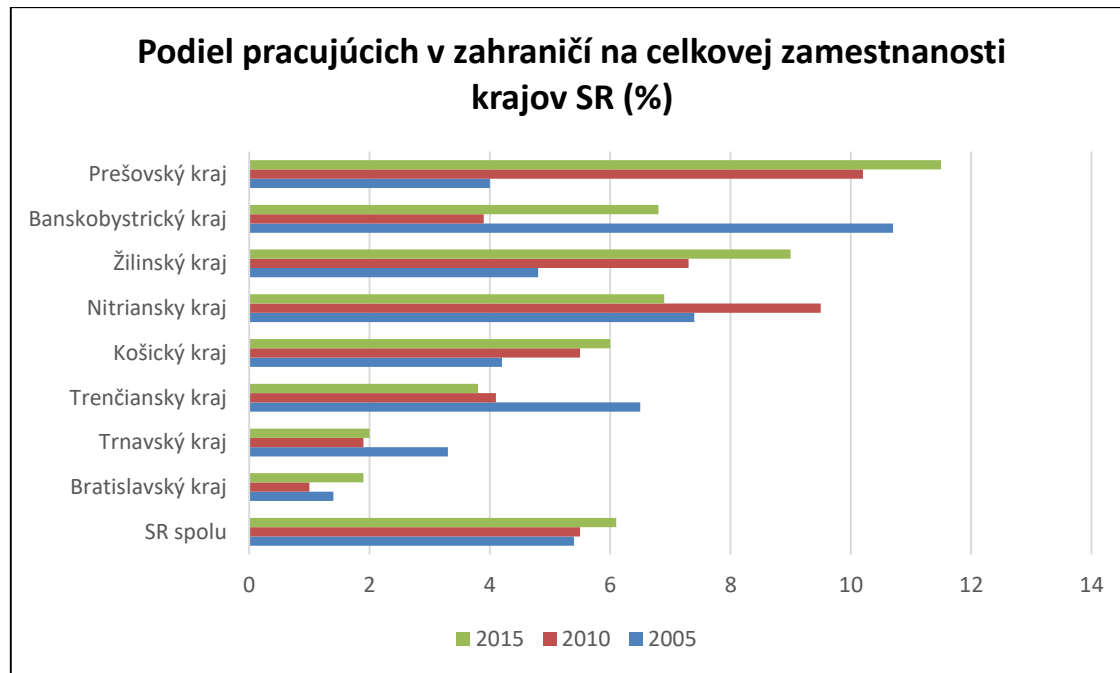

Zdroj: Správy o sociálnej situácii obyvateľstva SR za roky 2005 až 2015, prepočty INEKO

Úspešnosť zamestnať sa doma a neopúšťať rodinu a bydlisko vystihuje ďalší údaj – podiel pracujúcich v zahraničí na celkovej zamestnanosti. Ako vidieť na grafe, najmenej komfortné pracovné príležitosti

majú obyvatelia krajov PO, BB, ZA a NR, pričom najmä v krajoch PO a ZA je táto tendencia očividne rastúca.

Graf 21: Podiel pracujúcich v zahraničí na celkovej zamestnanosti krajov SR (v %)

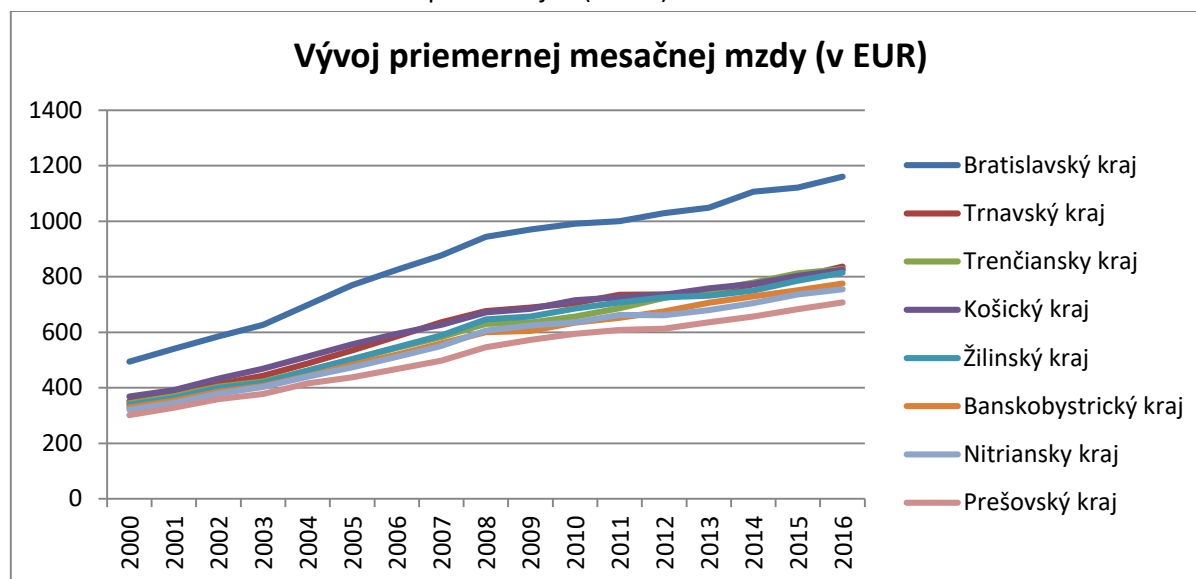

Zdroj: Správy o sociálnej situácii obyvateľstva SR za roky 2005 až 2015, prepočty INEKO

5. Rozdiely vo výške príjmov, výdavkov a zadlženosti

Keď sa pozrieme na rozloženie výšky miezd podľa krajov, sú dve zreteľné kategórie – kraj BA a ostatné. Medzi ostatnými krajinami sú tiež rozdiely. Mzdy sú dlhodobo najnižšie v kraji PO, nasledujú kraje NR a BB. V rokoch 2000 až 2016 rástli mzdy vo všetkých krajoch približne rovnako, najrýchlejšie v kraji ZA a TN, najpomalšie v kraji KE. **Malé rozdiely v zmene plátov za posledných 16 rokov poukazujú na pretrvávanie regionálnych rozdielov.**

Graf 22: Priemerná mesačná mzda podľa krajov (v EUR)

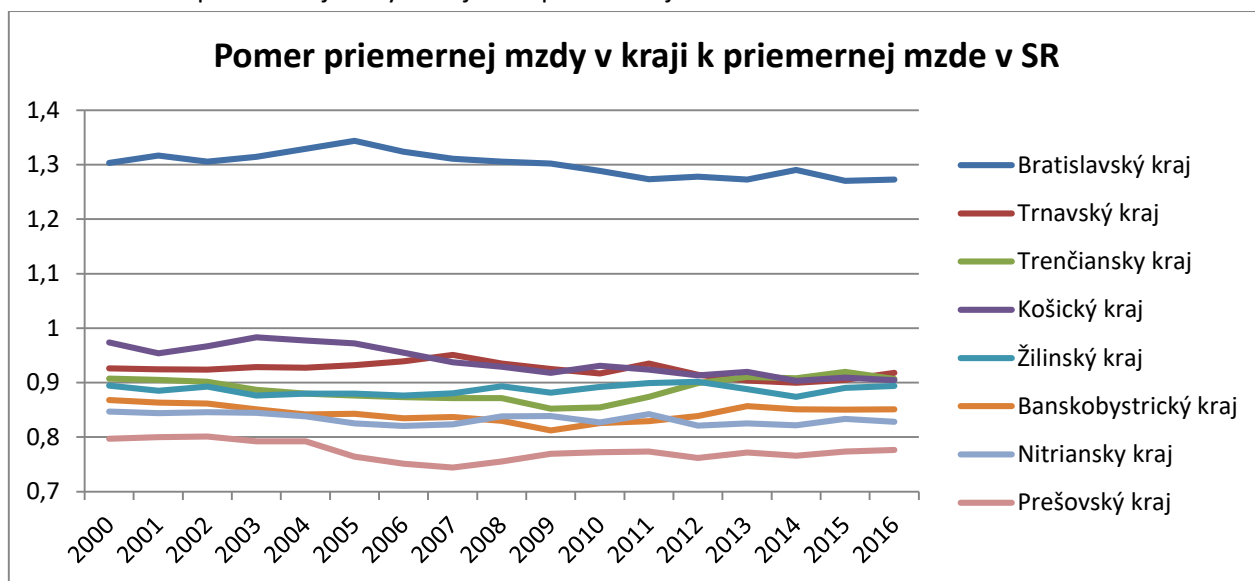
Zdroj: Štatistický úrad SR

Tabuľka 5: Priemerná mesačná mzda podľa krajov (rok 2000 = 100%)

	2000	2004	2008	2012	2016
Bratislavský kraj	100%	141%	191%	208%	235%
Trnavský kraj	100%	139%	193%	210%	238%
Trenčiansky kraj	100%	134%	183%	210%	240%
Košický kraj	100%	139%	182%	199%	224%
Žilinský kraj	100%	136%	191%	214%	240%
Banskobystrický kraj	100%	134%	182%	205%	236%
Nitriansky kraj	100%	137%	189%	206%	235%
Prešovský kraj	100%	138%	181%	203%	234%

Zdroj: Štatistický úrad SR, prepočty INEKO

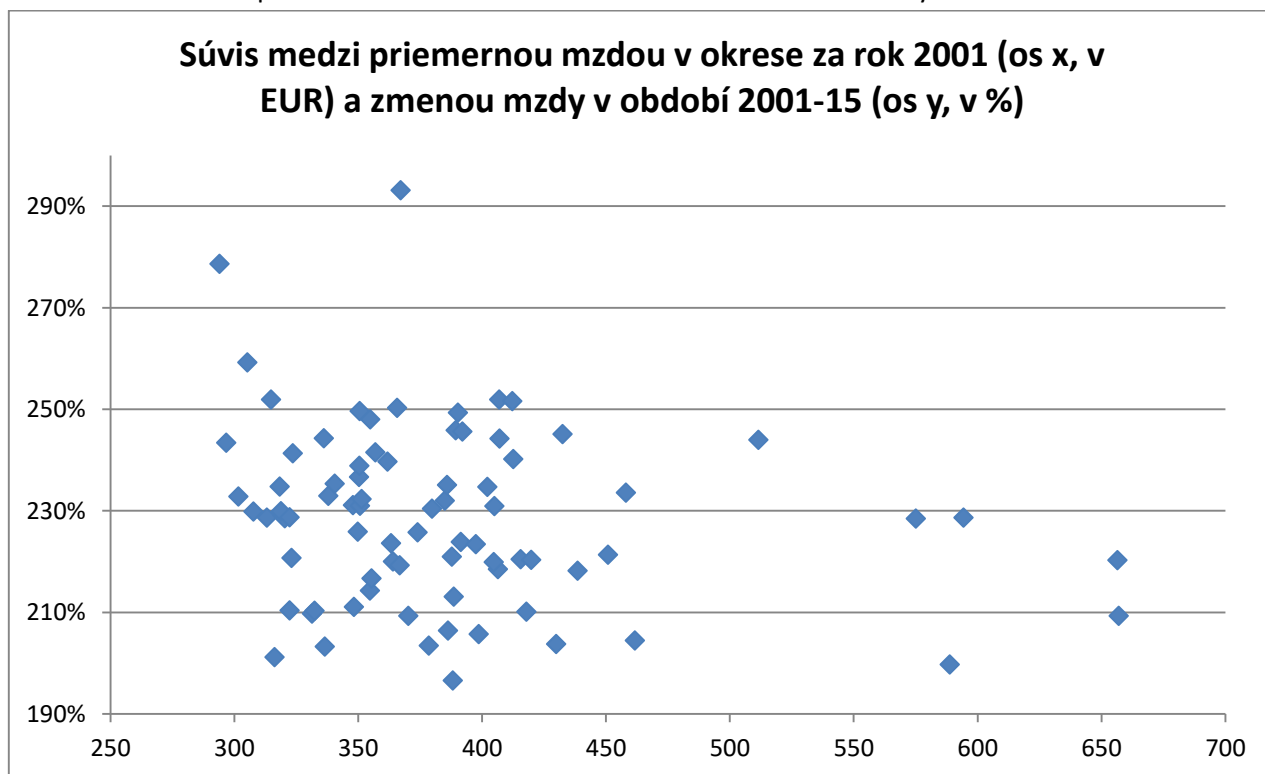
Graf 23: Pomer priemernej mzdy v krajoch k priemernej mzde v SR

Zdroj: Štatistický úrad SR, prepočty INEKO

Stagnáciu regionálnych rozdielov vo výške mzdy potvrdzuje aj pohľad na súvislosť medzi priemernou výškou mzdy zamestnanca za rok 2001 v jednotlivých okresoch a zmenou mzdy v období 2001-15. Ako ukazuje nasledovný graf, takto definovaná súvislosť neexistuje.

Graf 24: Súvis medzi priemernou mzdou v okrese za rok 2001 a zmenou mzdy v období 2001-15

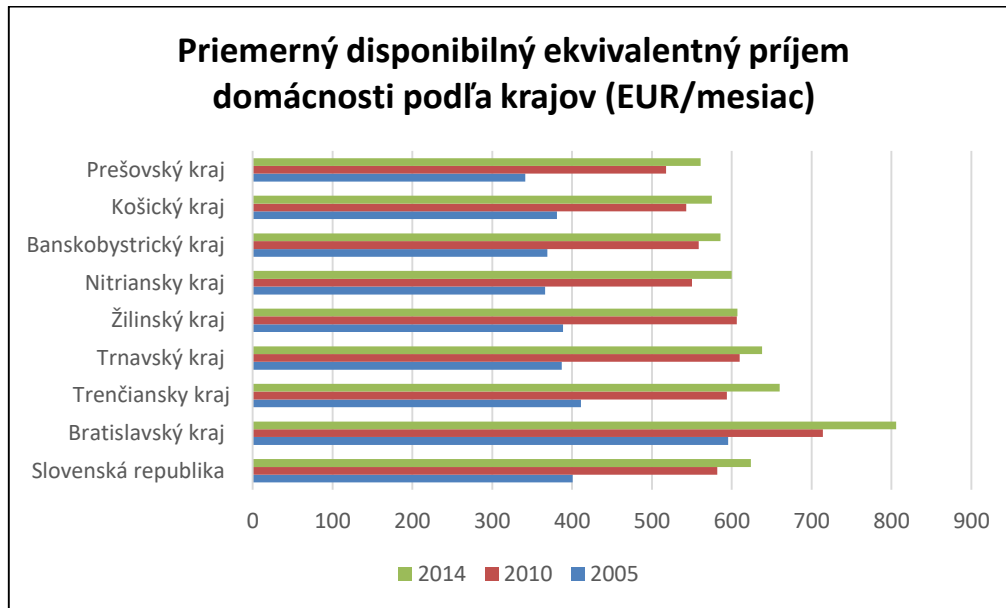

Zdroj: Prepočty INEKO na základe údajov ŠÚ SR

Vhodným ukazovateľom na meranie príjmu je tiež ekvivalentný disponibilný príjem. Vypočíta sa tak, že disponibilný príjem celej domácnosti sa vydelením veľkosťou domácnosti a získa sa priemerný príjem na jedného člena domácnosti.

Regionálna štruktúra priemerného disponibilného ekvivalentného príjmu domácnosti ukazuje, že za celoštátnym priemerom zaostávajú kraje PO, KE, BB, NR a ZA.

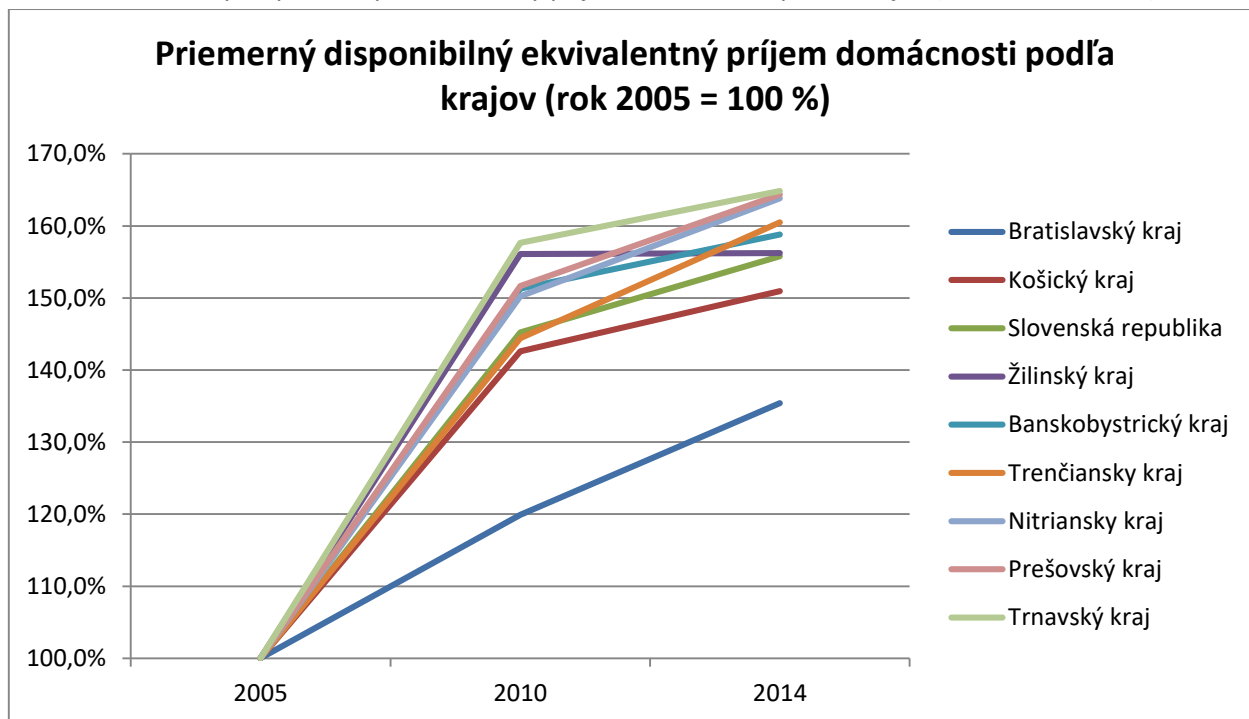
Graf 25: Priemerný disponibilný ekvivalentný príjem domácnosti podľa krajov (EUR/mesiac)

Zdroj: Štatistický úrad SR

Keď sa však pozrieme podrobnejšie na vývoj v čase, zistíme, že práve kraj BA, ktorý sa príjmami vymyká zo Slovenska, má jednoznačne najnižšiu dynamiku rastu príjmov. Ostatné kraje sa v tomto ukazovateli pohybujú v pomerne úzkom intervale.

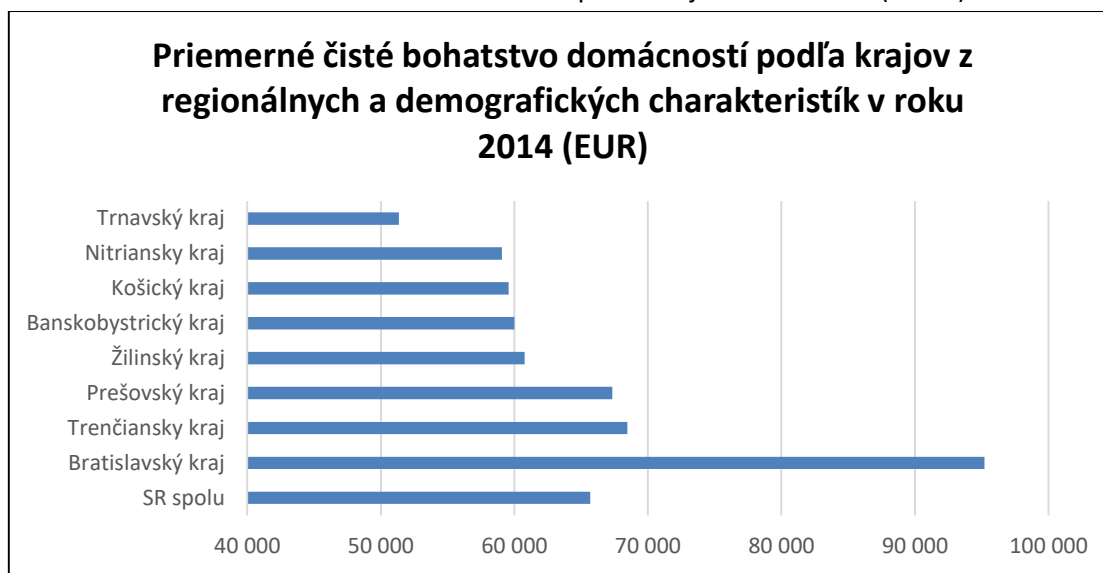
Graf 26: Priemerný disponibilný ekvivalentný príjem domácnosti podľa krajov (rok 2005 = 100 %)

Zdroj: Štatistický úrad SR, prepočty INEKO

Dôležitým momentom je však posudzovať, z akej úrovne nastáva dobiehanie príjmov. Na to je vhodný ukazovateľ čistého bohatstva domácností. Z porovnania za rok 2014 vidíme, že najnižšie čisté bohatstvo, teda rozdiel medzi celkovými reálnymi aktívami (nehnuteľnosti, automobily a pod.) a finančnými aktívami (vklady v bankách, investície do podielových fondov a pod.) na jednej strane a celkovými pasívami (nesplatené pôžičky, úvery a pod.) na druhej strane je stále v krajoch NR, KE a BB. Výnimku predstavuje kraj TT, ktorý sa v tomto meraní umiestnil najhoršie, a to hlavne pre nadpriemernú zadlženosť jeho obyvateľov.

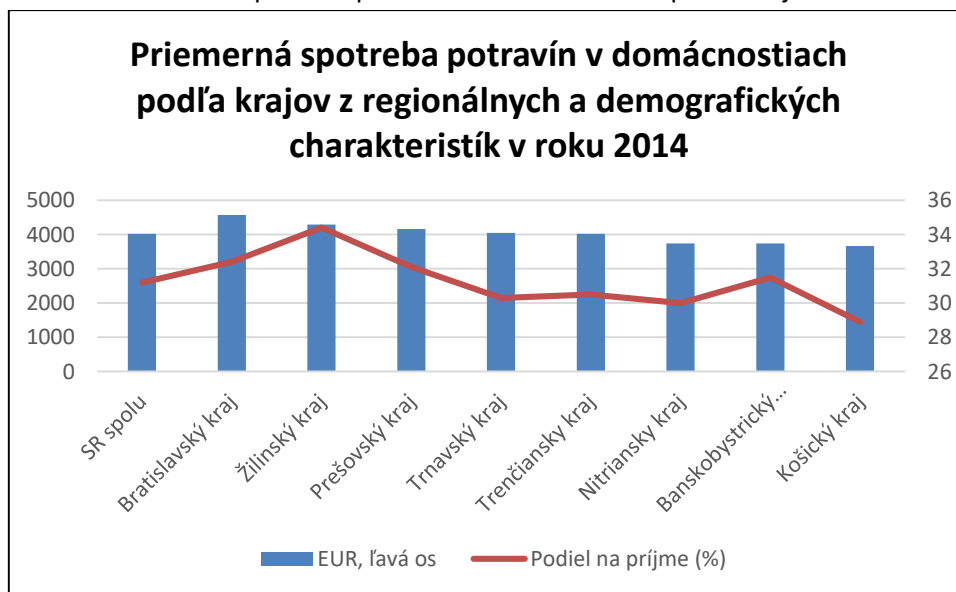
Graf 27: Priemerné čisté bohatstvo domácností podľa krajov v roku 2014 (v EUR)

Zdroj: Národná banka Slovenska

Keď sa pozrieme na spotrebu potravín, kde zväčša platí, že čím viac peňazí z príjmu sa míňa týmto spôsobom, tým slabšia je ekonomická kondícia domácností, potom najhoršie sú na tom kraje ZA, PO a BB. Najvyspelejší kraj BA je pravdepodobne výnimkou, pretože napriek vysokému podielu potravín sú tu príjmy najvyššie, čo znamená, že tu obyvatelia konzumujú drahšie potraviny.

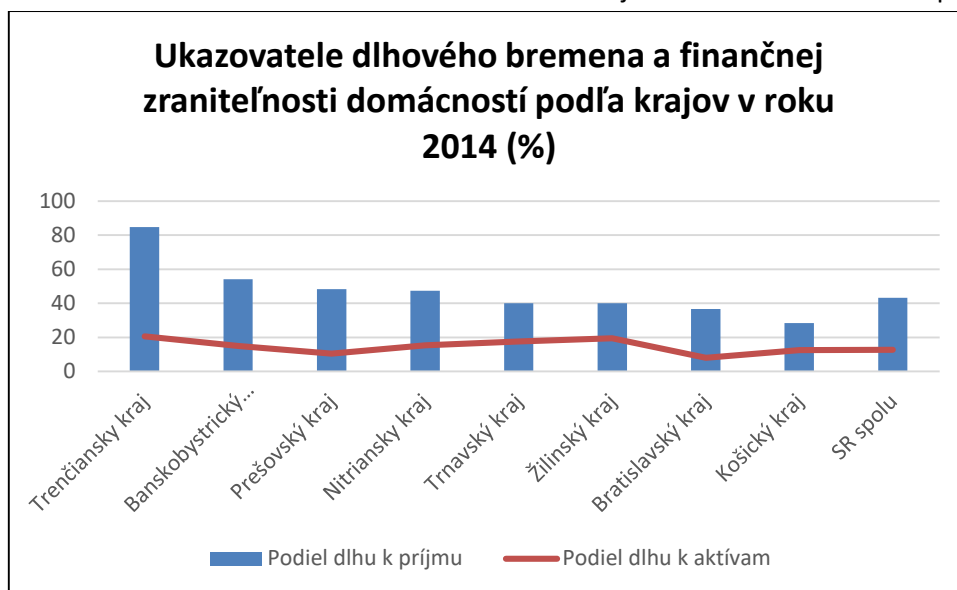
Graf 28: Priemerná spotreba potravín v domácnostiach podľa krajov v roku 2014

Zdroj: Národná banka Slovenska

O ekonomickej situácii domácností vypovedá ukazovateľ zadlženosti. Najviac sú ochotní zadlžovať sa jednoznačne obyvatelia kraja TN. Potom sa najviac zadlžujú obyvatelia krajov BB, PO a NR.

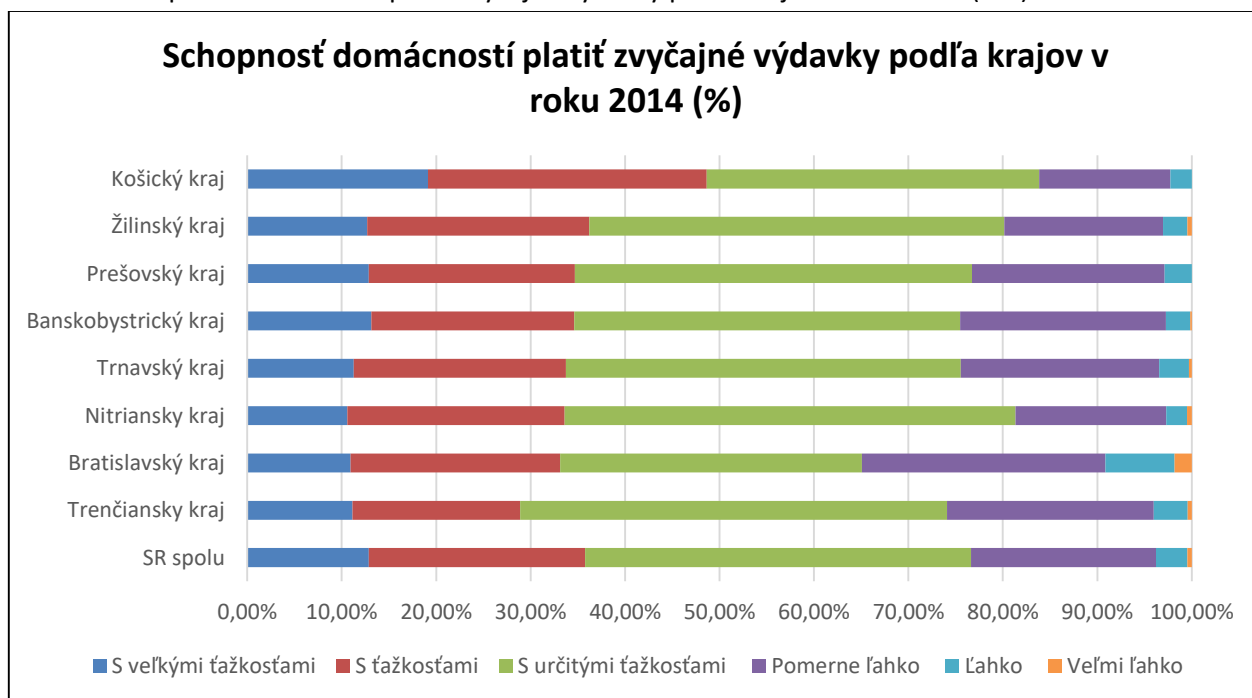
Graf 29: Ukazovatele dlhového bremena a finančnej zraniteľnosti domácností podľa krajov v roku 2014

Zdroj: Národná banka Slovenska

Štatistický úrad SR skúma schopnosť domácností platiť svoje dlhy. Veľmi nízka je v krajocho KE, ZA a PO.

Graf 30: Schopnosť domácností platiť zvyčajné výdavky podľa krajov v roku 2014 (v %)

Zdroj: Štatistický úrad SR